

**Кримінально-процесуальний кодекс  
України**

{ від статті 1 до статті 93-1 }

{ ст.94 - ст.236-8 ( 1002-05 ) }

{ ст.237 - ст.449 ( 1003-05 ) }

{ Затверджений Законом від 28.12.60 ( 1000-05 )

ВВР, 1961, N 2 ст. 15 }

{ Із змінами і доповненнями, внесеними згідно з  
Указами Президії Верховної Ради Української РСР

N 342а-05 від 27.06.61 (Від. N 28, ст.342)

N 461а-06 від 10.09.62 (Від. N 37, ст.461)

від 13.06.63 (Від. N 25, ст.406)

N 677а-06 від 18.11.63 (Від. N 48, ст.677)

від 18.01.66 (Від. N 4 , ст.15)

від 09.11.66 (Від. N 44, ст.274)

від 24.01.67 (Від. N 5, ст.63)

N 2631-07 від 18.03.70 (Від. N 15, ст.101)

N 117-08 від 30.08.71 (Від. N 36, ст.278)

N 862-08 від 21.07.72 (Від. N 31, ст.260)

N 986-08 від 30.08.72 (Від. N 36, ст.314)

N 1879-08 від 03.07.73 (Від. N 29, ст.249)

N 1898-08 від 23.07.73 (Від. N 32, ст.260)

N 1937-08 від 10.08.73 (Від. N 34, ст.271)

N 2718-08 від 17.06.74 (Від. N 27, ст.222)

N 3130-08 від 14.10.74 (Від. N 44, ст.445)

N 52-09 від 18.07.75 (Від. N 30, ст.371)

N 140-09 від 04.09.75 (Від. N 37, ст.418)

N 1593-09 від 22.12.76 (Від. N 1, ст.3)

N 1851-09 від 23.03.77 (Від. N 14, ст.131)

N 2281-09 від 01.07.77 (Від. N 28, ст.341)

N 3084-09 від 16.02.78 (Від. N 9, ст.163)

N 3086-09 від 16.02.78 (Від. N 9, ст.165)

N 270-10 від 26.05.80 (Від. N 24, ст.430)

N 2942-10 від 24.12.81 (Від. N 1, ст.2)

N 3464-10 від 17.05.82 (Від. N 22, ст.300)

N 6591-10 від 29.02.84 (Від. N 11, ст.203)

N 6834-10 від 16.04.84 (Від. N 18, ст.351)

N 8627-10 від 20.03.85 (Від. N 14, ст.321)

N 704-11 від 01.08.85 (Від. N 33, ст.787)

N 1432-11 від 10.12.85 (Від. N 52, ст.1224)

N 2444-11 від 27.06.86 (Від. N 27, ст.539)

N 2753-11 від 18.08.86 (Від. N35 ст.750)

N 4392-11 від 31.07.87 (Від. N32 ст.631)

N 4452-11 від 21.08.87 (Від. N35 ст.674)

N 4981-11 від 25.11.87 (Від. N49 ст.1008)

N 4995-11 від 01.12.87 (Від. N50 ст.1016)

N 5397-11 від 10.02.88 (Від. N8 ст.212)

N 5723-11 від 14.04.88 (Від. N17 ст.427)

N 5822-11 від 29.04.88 (Від. N19 ст.481)

N 6347-11 від 03.08.88 (Від. N33 ст.808)

N 6976-11 від 14.12.88 (Від. N52 ст.1184)

N 7226-11 від 06.03.89 (Від. N12 ст.96)  
N 7373-11 від 14.04.89 (Від. N17 ст.148)  
N 7617-11 від 16.06.89 (Від. N26 ст.276)  
N 8595-11 від 29.12.89 (Від. 1990 N2 ст.15)  
N 8711-11 від 19.01.90 (Від. N5 ст.60)  
N 8918-11 від 07.03.90 (Від. N12 ст.194)  
N 9082-11 від 20.04.90 (Від. N18 ст.278)  
N 9166-11 від 04.05.90 (Від. N20 ст.313)  
N 596-12 від 26.12.90 (Від. 1991 N3 ст.13)  
N 597a-12 від 26.12.90 (Від. 1991 N5 ст.34)  
N 647-12 від 18.01.91 (Від. N7 ст.45)  
N 661-12 від 28.01.91 (Від. N11 ст.106)  
N 838-12 від 18.03.91 (Від. N15 ст.178)  
N 1369-12 від 29.07.91 (Від. N45 ст.600)  
N 1434a-12 від 25.08.91 (Від. N40 ст.531)  
Законом Української РСР  
N 1255-12 від 25.06.91 (Від. N 40 ст.527)  
Законами України

N 1564-12 від 18.09.91 (Від. N 47 ст.650)  
N 1960-12 від 10.12.91 (Від. N 10 ст.142)  
N 1974-12 від 12.12.91 (Від. N 11 ст.154)  
N 2354-12 від 15.05.92 (Від. N 32 ст.457)  
N 2464-12 від 17.06.92 (Від. N 35 ст.508)  
N 2467-12 від 17.06.92 (Від. N 35 ст.510)  
N 2468-12 від 17.06.92 (Від. N 35 ст.511)  
N 2547-12 від 07.07.92 (Від. N 39 ст.570)  
N 2613-12 від 17.09.92 (Від. N 41 ст.600)  
N 2703-12 від 16.10.92 (Від. N 47 ст.647)  
N 2857-12 від 15.12.92 (Від.1993 N 6 ст.35)  
N 2935-12 від 26.01.93 (Від. N 12 ст.97 )  
N 2936-12 від 26.01.93 (Від. N 12 ст.98 )  
N 2947-12 від 28.01.93 (Від. N 14 ст.120)  
N 3039-12 від 03.03.93 (Від. N 18 ст.189)  
N 3129-12 від 22.04.93 (Від. N 22 ст.228)  
N 3130-12 від 22.04.93 (Від. N 22 ст.229)  
N 3132-12 від 22.04.93 (Від. N 22 ст.230)  
N 3351-12 від 30.06.93 (Від. N 34 ст.355)  
N 3582-12 від 11.11.93 (Від. N 46 ст.427)  
N 3780-12 від 23.12.93 (Від.1994 N 11 ст.49)  
N 3785-12 від 23.12.93 (Від.1994 N 11 ст. 58)  
N 3787-12 від 23.12.93 (Від.1994 N 11 ст. 48)  
N 3888-12 від 28.01.94 (Від. N 19 ст.111)  
N 4018-12 від 24.02.94 (Від. N 26 ст.206)  
N 4043-12 від 25.02.94 (Від. N 28 ст.238)  
N 137/94-ВР від 27.07.94, ВВР 1994, N 37, ст.342  
N 174/94-ВР від 21.09.94, ВВР 1994, N 42, ст.381  
N 218/94-ВР від 20.10.94, ВВР 1994, N 45, ст.409  
N 246/94-ВР від 15.11.94, ВВР 1994, N 48, ст.429  
N 299/94-ВР від 16.12.94, ВВР 1995, N 2, ст. 8  
N 305/94-ВР від 20.12.94, ВВР 1995, N 2, ст. 9  
N 64/95-ВР від 15.02.95, ВВР 1995, N 10, ст. 64

N 282/95-ВР від 11.07.95, ВВР 1995, N 29, ст.216  
N 358/95-ВР від 05.10.95, ВВР 1995, N 34, ст.268  
N 360/95-ВР від 05.10.95, ВВР 1995, N 35, ст.271  
N 323/96-ВР від 12.07.96, ВВР 1996, N 52, ст.294  
N 386/96-ВР від 01.10.96, ВВР 1996, N 46, ст.247  
N 388/96-ВР від 02.10.96, ВВР 1996, N 46, ст.249  
N 530/96-ВР від 20.11.96, ВВР 1997, N 4, ст. 21  
N 44/97-ВР від 05.02.97, ВВР 1997, N 12, ст.102  
N 552/97-ВР від 07.10.97, ВВР 1997, N 51, ст.306  
N 85/98-ВР від 05.02.98, ВВР 1998, N 26, ст.149  
N 210/98-ВР від 24.03.98, ВВР 1998, N 35, ст.241  
N 1134-XIV ( 1134-14 ) від 08.10.99, ВВР, 1999, N 48, ст.419  
N 1288-XIV ( 1288-14 ) від 14.12.99, ВВР, 2000, N 5, ст.34  
N 1381-XIV ( 1381-14 ) від 13.01.2000, ВВР, 2000, N 10, ст.79  
N 1483-III ( 1483-14 ) від 22.02.2000, ВВР, 2000, N 17, ст.123  
N 1587-III ( 1587-14 ) від 23.03.2000, ВВР, 2000, N 24, ст.183  
N 1685-III ( 1685-14 ) від 20.04.2000, ВВР, 2000, N 30, ст.240  
N 1833-III ( 1833-14 ) від 22.06.2000, ВВР, 2000, N 46, ст.392  
N 1945-III ( 1945-14 ) від 14.09.2000, ВВР, 2000, N 43, ст.368  
N 1981-III ( 1981-14 ) від 21.09.2000, ВВР, 2000, N 45, ст.389

Рішенням Конституційного Суду

N 13-рп/2000 ( v013p710-00 ) від 16.11.2000

Законами

N 2114-III ( 2114-14 ) від 16.11.2000, ВВР, 2001, N 1, ст.3  
N 2181-III ( 2181-14 ) від 21.12.2000 - набирає чинності  
з 1 квітня 2001 року, ВВР, 2001, N 10, ст.44  
N 2247-III ( 2247-14 ) від 18.01.2001, ВВР, 2001, N 13, ст.66  
N 2362-III ( 2362-14 ) від 05.04.2001, ВВР, 2001, N 23, ст.117  
N 2409-III ( 2409-14 ) від 17.05.2001, ВВР, 2001, N 31, ст.146  
N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001, ВВР, 2001, N 34-35,  
ст.187 - набуває чинності з 29.06.2001  
N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 - про набуття чинності  
див. пункт 1 "Прикінцевих положень" Закону N 2670-III  
( 2670-14 ) від 12.07.2001, ВВР, 2001, N 44, ст.234  
N 2922-III ( 2922-14 ) від 10.01.2002, ВВР, 2002, N 17, ст.117  
N 2953-III ( 2953-14 ) від 17.01.2002, ВВР, 2002, N 17, ст.121  
N 3082-III ( 3082-14 ) від 07.03.2002, ВВР, 2002, N 30, ст.208  
N 3111-III ( 3111-14 ) від 07.03.2002, ВВР, 2002, N 33, ст.236

Рішенням Конституційного Суду

N 3-рп/2003 ( v003p710-03 ) від 30.01.2003

Законами

N 430-IV ( 430-15 ) від 16.01.2003, ВВР, 2003, N 14, ст.95  
- набуває чинності 11.06.2003 року  
N 487-IV ( 487-15 ) від 06.02.2003, ВВР, 2003, N 15, ст.108  
N 488-IV ( 488-15 ) від 06.02.2003, ВВР, 2003, N 15, ст.109  
N 658-IV ( 658-15 ) від 03.04.2003, ВВР, 2003, N 26, ст.190  
N 662-IV ( 662-15 ) від 03.04.2003, ВВР, 2003, N 27, ст.209  
- набуває чинності 01.08.2003 року  
N 669-IV ( 669-15 ) від 03.04.2003, ВВР, 2003, N 26, ст.199  
N 743-IV ( 743-15 ) від 15.05.2003, ВВР, 2003, N 29, ст.233  
N 850-IV ( 850-15 ) від 22.05.2003, ВВР, 2003, N 35, ст.271  
N 903-IV ( 903-15 ) від 05.06.2003, ВВР, 2003, N 38, ст.316 }

- { Щодо визнання конституційними окремих положень див.  
Рішення Конституційного Суду  
N 14-рп/2003 ( v014p710-03 ) від 08.07.2003 }**
- { Із змінами, внесеними згідно із Законами**
- N 965-IV ( 965-15 ) від 19.06.2003, ВВР, 2003, N 45, ст.357**
- N 1125-IV ( 1125-15 ) від 11.07.2003, ВВР, 2004, N 8, ст.63**
- N 1703-IV ( 1703-15 ) від 11.05.2004, ВВР, 2004, N 32, ст.394**
- N 1723-IV ( 1723-15 ) від 18.05.2004, ВВР, 2004, N 36, ст.430**
- N 2252-IV ( 2252-15 ) від 16.12.2004, ВВР, 2005, N 5, ст.119**
- N 2289-IV ( 2289-15 ) від 23.12.2004, ВВР, 2005, N 6, ст.139**
- N 2376-IV ( 2376-15 ) від 20.01.2005, ВВР, 2005, N 10, ст.195**
- N 2377-IV ( 2377-15 ) від 20.01.2005, ВВР, 2005, N 11, ст.198**
- N 2598-IV ( 2598-15 ) від 31.05.2005, ВВР, 2005, N 27, ст.359**
- N 2631-IV ( 2631-15 ) від 02.06.2005, ВВР, 2005, N 26, ст.358**
- N 2875-IV ( 2875-15 ) від 08.09.2005, ВВР, 2005, N 52, ст.562**
- N 3108-IV ( 3108-15 ) від 17.11.2005, ВВР, 2006, N 1, ст.18**
- N 3150-IV ( 3150-15 ) від 30.11.2005, ВВР, 2006, N 8, ст.92**
- N 3165-IV ( 3165-15 ) від 01.12.2005, ВВР, 2006, N 12, ст.102**
- N 3169-IV ( 3169-15 ) від 01.12.2005, ВВР, 2006, N 12, ст.105**
- N 3323-IV ( 3323-15 ) від 12.01.2006, ВВР, 2006, N 19-20, ст.158**
- N 3480-IV ( 3480-15 ) від 23.02.2006, ВВР, 2006, N 31, ст.268**
- N 3504-IV ( 3504-15 ) від 23.02.2006, ВВР, 2006, N 33, ст.280**
- N 3538-IV ( 3538-15 ) від 15.03.2006, ВВР, 2006, N 35, ст.295**
- N 170-V ( 170-16 ) від 21.09.2006, ВВР, 2006, N 45, ст.443**
- N 462-V ( 462-16 ) від 14.12.2006, ВВР, 2007, N 9, ст.74**
- N 526-V ( 526-16 ) від 22.12.2006, ВВР, 2007, N 11, ст.95**
- N 534-V ( 534-16 ) від 22.12.2006, ВВР, 2007, N 10, ст.91**
- N 578-V ( 578-16 ) від 11.01.2007, ВВР, 2007, N 13, ст.131**
- N 609-V ( 609-16 ) від 07.02.2007, ВВР, 2007, N 15, ст.194**
- N 965-V ( 965-16 ) від 19.04.2007, ВВР, 2007, N 32, ст.411**
- N 966-V ( 966-16 ) від 19.04.2007, ВВР, 2007, N 32, ст.412**
- N 1071-V ( 1071-16 ) від 24.05.2007, ВВР, 2007, N 34, ст.447 }**
- { Офіційне тлумачення до Кодексу див. в Рішенні  
Конституційного Суду  
N 11-рп/2007 ( va11p710-07 ) від 11.12.2007 }**
- { Із змінами, внесеними згідно із Законами**
- N 270-VI ( 270-17 ) від 15.04.2008, ВВР, 2008, N 24, ст.236**
- N 801-VI ( 801-17 ) від 25.12.2008, ВВР, 2009, N 23, ст.278**
- N 807-VI ( 807-17 ) від 25.12.2008, ВВР, 2009, N 19, ст.261**
- N 839-VI ( 839-17 ) від 13.01.2009, ВВР, 2009, N 23, ст.279**
- N 894-VI ( 894-17 ) від 15.01.2009, ВВР, 2009, N 26, ст.317**
- N 1254-VI ( 1254-17 ) від 14.04.2009, ВВР, 2009, N 36-37, ст.511**
- N 1276-VI ( 1276-17 ) від 16.04.2009, ВВР, 2009, N 38, ст.535**
- N 1414-VI ( 1414-17 ) від 02.06.2009, ВВР, 2009, N 41, ст.600 }**
- { Щодо визнання неконституційними окремих положень див.  
Рішення Конституційного Суду  
N 16-рп/2009 ( v016p710-09 ) від 30.06.2009 }**
- { Із змінами, внесеними згідно із Законами**
- N 1616-VI ( 1616-17 ) від 21.08.2009, ВВР, 2009, N 50, ст.754**
- N 1657-VI ( 1657-17 ) від 21.10.2009, ВВР, 2010, N 4, ст.21**
- N 1708-VI ( 1708-17 ) від 05.11.2009, ВВР, 2010, N 5, ст.44**

**N 1876-VI ( 1876-17 ) від 11.02.2010**

**N 1940-VI ( 1940-17 ) від 04.03.2010 }**

**{ У тексті Кодексу слова "службова особа" у всіх відмінках замінено словами "посадова особа" у відповідних відмінках згідно із Законом N 282/95-ВР від 11.07.95 }**

**{ У тексті Кодексу слова "Республіка Крим" у всіх відмінках замінено словами "Автономна Республіка Крим" у відповідних відмінках згідно із Законом N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 }**

**{ У тексті Кодексу слова "попереднє слідство", "попереднього слідства", "попереднє", "попереднього" замінено відповідно словами "досудове слідство", "досудового слідства", "досудове", "досудового" згідно із Законом N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 }**

## **Розділ перший**

### **ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ**

#### **Г л а в а 1**

### **ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ**

#### **Стаття 1. Призначення Кримінально-процесуального кодексу України**

Призначенням Кримінально-процесуального кодексу України є визначення порядку провадження у кримінальних справах.

( Стаття 1 в редакції Закону N 2857-XII ( 2857-12 ) від 15.12.92 )

#### **Стаття 2. Завдання кримінального судочинства**

Завданнями кримінального судочинства є охорона прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб, які беруть в ньому участь, а також швидке і повне розкриття злочинів, викриття винних та забезпечення правильного застосування Закону з тим, щоб кожний, хто вчинив злочин, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний.

( Стаття 2 в редакції Закону N 2857-XII ( 2857-12 ) від 15.12.92 )

#### **Стаття 3. Чинність кримінально-процесуального закону**

Провадження в кримінальних справах на території України здійснюється за правилами цього Кодексу незалежно від місця вчинення злочину.

При провадженні в кримінальній справі застосовується кримінально-процесуальний закон, який діє відповідно під час дізнання, досудового слідства або судового розгляду справи.

Норми цього Кодексу застосовуються при провадженні в справах про злочини іноземних громадян, за винятком осіб, які користуються правом дипломатичної недоторканості. Норми цього Кодексу застосовуються і в справах про злочини осіб без громадянства.

( Стаття 3 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X  
( 6834-10 ) від 16.04.84 )

#### **Стаття 4. Обов'язок порушити кримінальну справу і розкрити злочин**

Суд, прокурор, слідчий і орган дізнання зобов'язані в межах своєї компетенції порушити кримінальну справу в кожному випадку виявлення ознак злочину, вжити всіх передбачених законом заходів до встановлення події злочину, осіб, винних у вчиненні злочину, і до їх покарання.

#### **Стаття 5. Недопустимість притягнення як обвинуваченого інакше ніж на підставах і в порядку, встановлених законом**

Ніхто не може бути притягнутий як обвинувачений інакше ніж на підставах і в порядку, встановлених законом.

#### **Стаття 6. Обставини, що виключають провадження в кримінальній справі**

Кримінальну справу не може бути порушено, а порушена справа підлягає закриттю:

- 1) за відсутністю події злочину;
- 2) за відсутністю в діянні складу злочину;

( Пункт 3 частини першої статті 6 виключено на підставі  
Закону N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

4) внаслідок акта амністії, якщо він усуває застосування покарання за вчинене діяння, а також в зв'язку з помилуванням окремих осіб;

5) щодо особи, яка не досягла на час вчинення суспільно небезпечного діяння одинадцятирічного віку;

6) за примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим у справах, які порушуються не інакше як за скаргою потерпілого, крім випадків, передбачених частинами 2, 4 і 5 статті 27 цього Кодексу;

7) за відсутністю скарги потерпілого, якщо справу може бути порушено не інакше як за його скаргою, крім випадків, коли прокуророві надано право порушувати справи і при відсутності скарги потерпілого (частина 3 статті 27 цього Кодексу);

8) щодо померлого, за винятком випадків, коли провадження в справі є необхідним для реабілітації померлого або відновлення справи щодо інших осіб за нововиявленими обставинами;

9) щодо особи, про яку є вирок по тому ж обвинуваченню, що набрав законної сили, або ухвала чи постанова суду про закриття справи з тієї ж підстави;

10) щодо особи, про яку є нескасована постанова органу дізнання, слідчого, прокурора про закриття справи по тому ж обвинуваченню;

11) якщо про відмову в порушенні справи по тому ж факту є нескасована постанова органу дізнання, слідчого, прокурора.

( Частину другу статті 6 виключено на підставі Закону  
N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

Якщо обставини, зазначені в пунктах 1, 2 і 4 цієї статті, виявляються в стадії судового розгляду, суд доводить розгляд справи до кінця і у випадках, передбачених

пунктами 1 і 2 цієї статті, постановляє виправдувальний вирок, а у випадках, передбачених пунктом 4, — обвинувальний вирок із звільненням засудженого від покарання. Закриття справи на підставах, зазначених у пункті 4 цієї статті, не допускається, якщо обвинувачений проти цього заперечує. В цьому разі провадження у справі продовжується в звичайному порядку.

У разі наявності достатніх підстав вважати, що суспільно небезпечне діяння вчинено особою, яка досягла одинадцяти років, але до виповнення віку, з якого законом передбачена кримінальна відповідальність, по факту цього діяння порушується кримінальна справа. Така справа вирішується у порядку, передбаченому статтею 7-3 цього Кодексу.

Якщо в ході дізнання, досудового чи судового слідства або перевірки, що проводилась на підставах, передбачених частиною 4 статті 97 цього Кодексу, поряд з обставинами, зазначеними у пунктах 1, 2, 4, 6, 7, 9 - 11 частини 1 цієї статті, що виключають провадження у кримінальній справі, у діянні особи будуть виявлені ознаки адміністративного правопорушення, орган дізнання, слідчий, прокурор, суд або суддя зобов'язані направити відповідні матеріали органу (посадовій особі), уповноваженому розглядати справу про таке адміністративне правопорушення.

( Стаття 6 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР від 10.09.62, N 6834-10 від 16.04.84, Законами N 3351-12 від 30.06.93, N 3787-12 від 23.12.93, N 358/95-ВР від 05.10.95, N 1483-III ( 1483-14 ) від 22.02.2000, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001, N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

#### **Стаття 7. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності і від покарання внаслідок зміни обстановки**

Суд вправі звільнити підсудного від кримінальної відповідальності, коли буде визнано, що на час розгляду справи в суді внаслідок зміни обстановки вчинене особою діяння втратило суспільну небезпечність або ця особа перестала бути суспільно небезпечною.

Прокурор, а також слідчий за згодою прокурора за наявності підстав, зазначених у статті 48 Кримінального кодексу України ( 2341-14 ), складає мотивовану постанову про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

За наявності підстав, зазначених у статті 48 Кримінального кодексу України, у справах, які надійшли до суду з обвинувальним висновком, суд у судовому засіданні виносить постанову про закриття справи.

При закритті кримінальної справи з цих підстав мають додержуватися вимоги, зазначені в частинах 2 і 3 статті 7-1 цього Кодексу.

Суд своїм вирокком може звільнити від покарання особу, яка вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості, коли визнає, що з урахуванням бездоганної поведінки і сумлінного ставлення до праці цю особу на час розгляду справи в суді не можна вважати суспільно небезпечною.

Особа також може бути за вирокком суду звільнена від відповідальності чи покарання на підставах, передбачених статтями 49 і 74 Кримінального кодексу України ( 2341-14 ).

( Стаття 7 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 1851-IX ( 1851-09 ) від 23.03.77, N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 3351-XII ( 3351-12 ) від 30.06.93, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001,

**Стаття 7-1. Закриття кримінальної справи у зв'язку з дійовим каяттям, з примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим, із застосуванням примусових заходів виховного характеру, з передачею особи на поруки або із закінченням строків давності**

Провадження в кримінальній справі може бути закрито судом у зв'язку:

- 1) з дійовим каяттям;
- 2) з примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим;
- 3) із застосуванням до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру в порядку, передбаченому статтею 447 цього Кодексу;
- 4) з передачею особи на поруки колективу підприємства, установи чи організації;
- 5) із закінченням строків давності.

До направлення кримінальної справи до суду особі повинно бути роз'яснено сутність обвинувачення, підставу звільнення від кримінальної відповідальності і право заперечувати проти закриття справи з цієї підстави.

Направлення кримінальної справи до суду з підстав, зазначених у цій статті, не допускається, якщо обвинувачений, підсудний проти цього заперечує. В цьому разі провадження у справі продовжується в звичайному порядку.

Прокурор або слідчий в разі винесення постанови про направлення справи до суду у випадках, передбачених у частині першій статті 7-1 цього Кодексу, повинні ознайомити обвинуваченого, його захисника, потерпілого або його представника з названою постановою, а в разі їх вимоги - з усіма матеріалами справи та роз'яснити їх права, передбачені цим Кодексом.

( Кодекс доповнено статтею 7-1 згідно з Указом ПВР № 1851-IX ( 1851-09 ) від 23.03.77, із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР № 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами № 2857-XII ( 2857-12 ) від 15.12.92, № 3787-XII ( 3787-12 ) від 23.12.93, № 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

**Стаття 7-2. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям**

Прокурор, а також слідчий за згодою прокурора за наявності підстав, зазначених у статті 45 Кримінального кодексу України ( 2341-14 ), вправі своєю мотивованою постановою направити кримінальну справу до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності.

За наявності підстав, зазначених у статті 45 Кримінального кодексу України, у справах, які надійшли до суду з обвинувальним висновком, суд у судовому засіданні виносить постанову про закриття справи.

( Кодекс доповнено статтею 7-2 згідно з Указом ПВР № 1851-IX ( 1851-09 ) від 23.03.77, із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР № 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами № 3351-XII ( 3351-12 ) від 30.06.93, № 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001, в редакції Закону № 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

**Стаття 7-3. Порядок вирішення справ про суспільно небезпечні діяння, вчинені особою, яка не досягла віку, з якого можлива кримінальна відповідальність**



Слідчий, встановивши в кримінальній справі, що суспільно небезпечне діяння, вчинене особою у віці від одинадцяти років і до виповнення віку, з якого можлива кримінальна відповідальність, вносить мотивовану постанову про закриття справи та застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру. Справа разом з постановою направляється прокурору. Неповнолітньому, щодо якого винесено постанову, а також його батькам або особам, що їх замінюють, перед направленням справи прокурору надається можливість ознайомитись з усіма матеріалами справи, при цьому вони мають право користуватися послугами захисника. Якщо встановлено, що особу, яка вчинила у віці від одинадцяти до чотирнадцяти років суспільно небезпечне діяння, що підпадає під ознаки діяння, за яке Кримінальним кодексом України передбачене покарання у виді позбавлення волі понад п'ять років, необхідно у зв'язку з цим негайно ізолювати, то за постановою слідчого або органу дізнання, за згодою прокурора за вмотивованим рішенням суду, її може бути поміщено у приймальник-розподільник для дітей на строк до 30 діб. Участь захисника у цьому разі забезпечується з моменту поміщення неповнолітнього у приймальник-розподільник. Слідчий, встановивши в кримінальній справі, що суспільно небезпечне діяння вчинено дитиною, яка не досягла одинадцятирічного віку, вносить постанову про закриття справи з додержанням вимог частини другої цієї статті, про що повідомляє прокурора і службу в справах дітей за місцем проживання дитини.

{ Кодекс доповнено статтею 7-3 згідно із Законом N 3787-XII ( 3787-12 ) від 23.12.93, із змінами, внесеними згідно із Законами N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001, N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001, N 609-V ( 609-16 ) від 07.02.2007 }

#### **Стаття 8. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з примиренням обвинуваченого, підсудного з потерпілим**

Прокурор, а також слідчий за згодою прокурора вправі за наявності підстав, зазначених у статті 46 Кримінального кодексу України ( 2341-14 ), винести мотивовану постанову про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності.

За наявності підстав, зазначених у статті 46 Кримінального кодексу України, у справах, які надійшли до суду з обвинувальним висновком, суд у судовому засіданні вносить постанову про закриття справи.

( Стаття 8 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 1851-IX ( 1851-09 ) від 23.03.77, N 6834-X ( 6834-10 ) 16.04.84, Законом N 3351-XII ( 3351-12 ) від 30.06.93, в редакції Закону N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

#### **Стаття 9. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності із застосуванням донеповнолітнього примусових заходів виховного характеру**

Прокурор, а також слідчий за згодою прокурора на підставі, передбаченій частиною першою статті 97 Кримінального кодексу України ( 2341-14 ), виносять мотивовану постанову про направлення справи до суду для вирішення питання про звільнення неповнолітнього від кримінальної відповідальності. У цьому разі неповнолітньому, з додержанням вимог статей 438 і 440 цього Кодексу, пред'являється обвинувачення і після винесення постанови пред'являються всі матеріали справи. Справа із списком осіб, які підлягають виклику до суду, надсилається до суду прокурором.

За наявності підстав, зазначених у частині першій статті 97 Кримінального кодексу України, у справах, які надійшли до суду з обвинувальним висновком, суд у судовому засіданні виносить постанову про закриття справи.

( Стаття 9 в редакції Закону N 3787-XII ( 3787-12 ) від 23.12.93, із змінами, внесеними згідно із Законом N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

### **Стаття 10. Порядок звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки**

Прокурор, а також слідчий за згодою прокурора вправі за наявності підстав, зазначених у статті 47 Кримінального кодексу України ( 2341-14 ), своєю вмотивованою постановою направити справу в суд для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності з передачею його на поруки колективу підприємства, установи чи організації за їхнім клопотанням про це, прийнятим на загальних зборах. Протокол загальних зборів додається до справи.

За клопотанням колективу прокурор, слідчий інформують збори про обставини вчиненого злочину невеликої або середньої тяжкості. За наявності підстав, зазначених у статті 47 Кримінального кодексу України, у справах, які надійшли до суду з обвинувальним висновком, суд у судовому засіданні виносить постанову про закриття справи. Суд, прокурор, слідчий зобов'язані повідомити колектив про передачу їм особи на поруки.

( Стаття 10 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 1851-IX ( 1851-09 ) від 23.03.77, N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 3351-XII ( 3351-12 ) від 30.06.93, N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

### **Стаття 11. Відмова в передачі на поруки**

При наявності обставин, які відповідно до статті 47 Кримінального кодексу України виключають передачу особи на поруки, суд, прокурор, слідчий відмовляють в клопотанні про передачу особи на поруки і повідомляють про мотиви відхилення клопотання. Відмова слідчого або прокурора у винесенні постанови про направлення справи в суд для звільнення від кримінальної відповідальності з передачею особи на поруки не перешкоджає колективу звернутися до суду з цим клопотанням.

( Стаття 11 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 1851-IX ( 1851-09 ) від 23.03.77, N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84; Законами N 3351-XII ( 3351-12 ) від 30.06.93, N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

### **Стаття 11-1 Порядок звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку із закінченням строків давності**

Прокурор, а також слідчий за згодою прокурора на підставі, передбаченій частиною першою статті 49 Кримінального кодексу України ( 2341-14 ), виносять мотивовану постанову про направлення кримінальної справи до суду для вирішення питання про звільнення обвинуваченого від кримінальної відповідальності.

Суд у судовому засіданні за наявності підстав, передбачених частиною першою статті 49 Кримінального кодексу України, закриває кримінальну справу у зв'язку із закінченням строків давності у випадках, коли справа надійшла до суду з обвинувальним висновком.

Якщо в ході дізнання та досудового слідства протягом строків, зазначених у частині першій статті 49 Кримінального кодексу України, не встановлено особу, яка вчинила злочин, прокурор або слідчий за згодою прокурора направляє кримінальну справу до суду для вирішення питання про її закриття за підставою, передбаченою частиною другою цієї статті.

Питання про застосування давності до особи, що вчинила особливо тяжкий злочин, за який згідно з законом може бути призначено довічне позбавлення волі, вирішується судом. Якщо суд не визнає за можливе застосувати давність, довічне позбавлення волі, згідно з частиною четвертою статті 49 Кримінального кодексу України, не може бути призначено і замінюється позбавленням волі на певний строк.

( Кодекс доповнено статтею 11-1 згідно із Законом N 2670-III  
( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

**Стаття 12. Оскарження потерпілим рішення суду про звільнення особи від кримінальної відповідальності у зв'язку зі зміною обстановки, дійовим каяттям, застосуванням до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру, з передачею особи на поруки та із закінченням строків давності**

При вирішенні питання про закриття кримінальної справи відповідно до статей 7, 7-1, 7-2, 8, 9, 10, 11-1 або при застосуванні до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру відповідно до статті 7-3 цього Кодексу суд зобов'язаний з'ясувати думку потерпілого і в разі закриття справи повідомити про це потерпілого та його представника. Потерпілий або його представник можуть оскаржити рішення про закриття справи в апеляційному порядку.

( Стаття 12 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 1851-IX ( 1851-09 ) від 23.03.77, N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, N 8627-X ( 8627-10 ) від 20.03.85, N 838-XII ( 838-12 ) від 18.03.91, Законами N 2857-XII ( 2857-12 ) від 15.12.92, N 3351-XII ( 3351-12 ) від 30.06.93, N 3787-XII ( 3787-12 ) від 23.12.93, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001, в редакції Закону N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

**Стаття 13. Відновлення справи при відмові від поручительства**

Суд за наявності рішення колективу підприємства, установи чи організації, прийнятого на загальних зборах, про відмову від поручительства за взяту ними на поруки особу, яка протягом року з дня передачі її на поруки не виправдає довіру колективу, ухилятиметься від заходів виховного характеру та порушуватиме громадський порядок, вирішує питання про кримінальну відповідальність цієї особи. Відновлення справи в цих випадках проводиться відповідно до глави 31 цього Кодексу.

( Стаття 13 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 1851-IX ( 1851-09 ) від 23.03.77, N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 2857-XII ( 2857-12 ) від 15.12.92, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001, в редакції Закону N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

( Статтю 13-1 виключено на підставі Указу ПВР N 838-XII

## **Стаття 14. Недоторканність особи**

Ніхто не може бути заарештований інакше як на підставі судового рішення.

Прокурор повинен негайно звільнити кожного, хто незаконно позбавлений волі або утримується під вартою понад строк, передбачений законом чи судовим вироком.

( Стаття 14 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, із Законом N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 14-1. Недоторканність житла, охорона особистого життя громадян, таємниці листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень, банківських вкладів та рахунків**

Громадянам гарантується недоторканність житла. Ніхто не має права без законної підстави увійти в житло проти волі осіб, які проживають в ньому.

Особисте життя громадян, таємниця листування, телефонних розмов і телеграфних повідомлень, банківських вкладів та рахунків охороняються законом.

Обшук, виїмка, огляд приміщення у громадян, накладення арешту на кореспонденцію і виїмка її в поштово-телеграфних установах можуть провадитись тільки на підставах і в порядку, встановлених цим Кодексом.

У разі наявності загрози вчинення насильства або інших протиправних дій щодо осіб, взятих під захист, за письмовою заявою або письмовою згодою цих осіб може проводитися прослуховування телефонних та інших розмов, візуальне спостереження із застосуванням або без застосування звуко-, відеозапису, фото- і кінозйомки. ( Частина четверта статті 14-1 із змінами, внесеними згідно із Законом N 965-IV ( 965-15 ) від 19.06.2003 )

Прослуховування телефонних та інших розмов, розкриття інформації, яка містить банківську таємницю, здійснюється з письмового дозволу власника такої інформації або за рішенням суду, крім випадків, передбачених Законом України "Про боротьбу з тероризмом" ( 638-15 ). ( Частина п'ята статті 14-1 із змінами, внесеними згідно із Законом N 965-IV ( 965-15 ) від 19.06.2003 )

( Кодекс доповнено статтею 14-1 згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84; із змінами, внесеними згідно із Законами N 1381-XIV ( 1381-14 ) від 13.01.2000, N 2922-III ( 2922-14 ) від 10.01.2002 )

## **Стаття 15. Здійснення правосуддя тільки судом**

Правосуддя в кримінальних справах здійснюється тільки судом.

Ніхто не може бути визнаний винним у вчиненні злочину, а також підданий кримінальному покаранню інакше як за вироком суду й відповідно до закону.

( Стаття 15 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84 )

## **Стаття 16. Здійснення правосуддя на засадах рівності громадян перед законом і судом**

Правосуддя в кримінальних справах здійснюється на засадах рівності громадян перед законом і судом незалежно від походження, соціального і майнового стану, расової

і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, роду і характеру занять, місця проживання та інших обставин.

( Стаття 16 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X  
( 6834-10 ) від 16.04.84 )

### **Стаття 16-1. Змагальність і диспозитивність**

Розгляд справ у судах відбувається на засадах змагальності. При розгляді справи в суді функції обвинувачення, захисту і вирішення справи не можуть покладатися на один і той же орган чи на одну і ту ж особу.

Державне обвинувачення в суді здійснює прокурор. У випадках, передбачених цим Кодексом, обвинувачення здійснює потерпілий або його представник.

Захист підсудного здійснює сам підсудний, його захисник або законний представник.

Прокурор, підсудний, його захисник чи законний представник, потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники беруть участь у судовому засіданні як сторони і користуються рівними правами та свободою у наданні доказів, їх дослідженні та доведенні їх переконливості перед судом.

Суд, зберігаючи об'єктивність і неупередженість, створює необхідні умови для виконання сторонами їх процесуальних обов'язків і здійснення наданих їм прав.

Функція розгляду справи покладається на суд.

( Кодекс доповнено статтею 16-1 згідно із Законом N 2533-III  
( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 17. Колегіальний і одноособовий розгляд справ**

Кримінальні справи розглядаються в суді першої інстанції одноособово суддею, який діє від імені суду, за винятком випадків, передбачених частинами другою і третьою цієї статті.

Кримінальні справи про злочини, за які законом передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк більше десяти років, розглядаються в суді першої інстанції колегіально судом у складі трьох осіб, якщо підсудний заявив клопотання про такий розгляд.

Кримінальні справи про злочини, за які законом передбачена можливість призначення покарання у виді довічного позбавлення волі, в суді першої інстанції розглядаються судом у складі двох суддів і трьох народних засідателів, які при здійсненні правосуддя користуються всіма правами судді. Розгляд справ у апеляційному і касаційному порядку здійснюється відповідно апеляційними і касаційними судами у складі трьох суддів. Розгляд справ у виключному порядку здійснюється апеляційними і касаційними судами у складі не менше трьох суддів.

( Стаття 17 в редакції Закону N 2464-XII ( 2464-12 ) від 17.06.92,  
із змінами, внесеними згідно із Законами N 174/94-ВР ( 174/94-ВР )  
від 21.09.94, N 1483-III ( 1483-14 ) від 22.02.2000, N 2533-III  
( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001,  
N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

### **Стаття 18. Незалежність суддів і підкорення їх тільки законам**

При здійсненні правосуддя в кримінальних справах судді і народні засідателі незалежні і підкоряються тільки законам. Судді і народні засідателі вирішують

кримінальні справи на основі закону, в умовах, що виключають сторонній вплив на суддів.

( Стаття 18 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2857-XII  
( 2857-12 ) від 15.12.92 )

### **Стаття 19. Мова, якою провадиться судочинство**

Судочинство провадиться українською мовою або мовою більшості населення даної місцевості.

Особам, що беруть участь у справі і не володіють мовою, якою провадиться судочинство, забезпечується право робити заяви, давати показання, заявляти клопотання, знайомитися з усіма матеріалами справи, виступати в суді рідною мовою і користуватися послугами перекладача в порядку, встановленому цим Кодексом.

Слідчі і судові документи, відповідно до встановленого цим Кодексом порядку, вручаються обвинуваченому в перекладі на його рідну мову або іншу мову, якою він володіє.

( Стаття 19 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X  
( 6834-10 ) від 16.04.84 )

### **Стаття 20. Гласність судового розгляду**

Розгляд справ у всіх судах відкритий, за винятком випадків, коли це суперечить інтересам охорони державної або іншої захищеної законом таємниці.

Закритий судовий розгляд, крім того, допускається за мотивованою ухвалою суду в справах про злочини осіб, які не досягли шістнадцятирічного віку, в справах про статеві злочини, а також в інших справах з метою запобігання розголошенню відомостей про інтимні сторони життя осіб, які беруть участь у справі та у разі коли цього потребують інтереси безпеки осіб, взятих під захист.

Слухання справ у закритому засіданні суду здійснюється з додержанням усіх правил судочинства.

Вироки судів у всіх випадках проголошуються публічно.

( Частина п'яту статті 20 виключено на підставі Закону  
N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з  
29.06.2001 )

( Стаття 20 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X  
( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 1381-XIV ( 1381-14 ) від  
13.01.2000, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває  
чинності з 29.06.2001, N 850-IV ( 850-15 ) від 22.05.2003 )

### **Стаття 21. Забезпечення підозрюваному, обвинуваченому і підсудному права на захист**

Підозрюваному, обвинуваченому і підсудному забезпечується право на захист.

Особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор, суддя і суд зобов'язані до першого допиту підозрюваного, обвинуваченого і підсудного роз'яснити їм право мати захисника і скласти про це протокол, а також надати підозрюваному, обвинуваченому і підсудному можливість захищатися встановленими законом засобами від пред'явленого обвинувачення та забезпечити охорону їх особистих і майнових прав.

( Стаття 21 в редакції Закону N 3780-XII ( 3780-12 ) від  
23.12.93 )

## **Стаття 22. Всебічне, повне і об'єктивне дослідження обставин справи**

Прокурор, слідчий і особа, яка провадить дізнання, зобов'язані вжити всіх передбачених законом заходів для всебічного, повного і об'єктивного дослідження обставин справи, виявити як ті обставини, що викривають, так і ті, що виправдують обвинуваченого, а також обставини, що пом'якшують і обтяжують його відповідальність.

Суд, прокурор, слідчий і особа, яка провадить дізнання, не вправі перекладати обов'язок доказування на обвинуваченого.

Забороняється домагатись показань обвинуваченого та інших осіб, які беруть участь у справі, шляхом насильства, погроз та інших незаконних заходів.

( Стаття 22 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, із Законом N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

## **Стаття 23. Виявлення причин і умов, які сприяли вчиненню злочину**

При провадженні дізнання, досудового слідства і судового розгляду кримінальної справи орган дізнання, слідчий, прокурор зобов'язані виявляти причини і умови, які сприяли вчиненню злочину.

( Стаття 23 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, із Законом N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 23-1. Подання органу дізнання, слідчого, прокурора в кримінальній справі**

Орган дізнання, слідчий, прокурор, встановивши причини і умови, що сприяли вчиненню злочину, вносять у відповідний державний орган, громадську організацію або посадовій особі подання про вжиття заходів для усунення цих причин і умов.

Якщо в ході дізнання, досудового слідства або перевірки, що проводилась на підставах, передбачених частиною 4 статті 97 цього Кодексу, буде встановлено, що в діянні особи, яка притягається до кримінальної відповідальності, чи в діяннях інших осіб є ознаки дисциплінарного правопорушення або ці особи повинні бути згідно з чинним законодавством притягнуті до матеріальної відповідальності, орган дізнання, слідчий чи прокурор зобов'язані порушити в поданні питання про притягнення цих осіб до дисциплінарної або матеріальної відповідальності.

Не пізніше як у місячний строк по поданню має бути вжито необхідних заходів і про результати повідомлено особу, яка надіслала подання.

У разі залишення посадовою особою подання без розгляду орган дізнання, слідчий чи прокурор зобов'язані вжити заходів, передбачених статтями 254-257 Кодексу України про адміністративні правопорушення ( 80732-10 ).

( Кодекс доповнено статтею 23-1 згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, із змінами, внесеними згідно із Законом N 358/95-ВР ( 358/95-ВР ) від 05.10.95 )

### **Стаття 23-2. Окрема ухвала (постанова) суду**

Суд при наявності на те підстав виносить окрему ухвалу (постанову), якою звертає увагу державних органів, громадських організацій або посадових осіб на встановленні по справі факти порушення закону, причини і умови, що сприяли вчиненню злочину і вимагають вжиття відповідних заходів.

Окрему ухвалу (постанову) може бути також винесено при виявленні судом порушень прав громадян та інших порушень закону, допущених при провадженні дізнання, досудового слідства або при розгляді справи нижчестоящим судом.

( Частина третю статті 23-2 виключено на підставі Закону  
N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з  
29.06.2001 )

Суд може окремою ухвалою (постановою) довести до відома відповідного підприємства, установи або організації про виявленні громадянином високу свідомість, мужність при виконанні громадського обов'язку, які сприяли причиненню чи розкриттю злочину.

Окрема ухвала (постанова) суду також виноситься, коли у засудженого до позбавлення волі є неповнолітні діти, які залишилися без нагляду і потребують влаштування або встановлення над ними опіки чи піклування.

Суд за матеріалами судового розгляду вправі винести окрему ухвалу (постанову) і в інших випадках, якщо визнає це за необхідне.

Не пізніше як у місячний строк по окремій ухвалі (постанові) має бути вжито необхідних заходів і про результати повідомлено суд, що виніс окрему ухвалу (постанову).

У разі залишення посадовою особою окремої ухвали (постанови) суду без розгляду повинно бути вжито заходів, передбачених статтями 254-257 Кодексу України про адміністративні правопорушення.

( Кодекс доповнено статтею 23-2 згідно з Указом ПВР N 6834-X  
( 6834-10 ) від 16.04.84, із змінами, внесеними згідно із Законами  
N 358/95-ВР ( 358/95-ВР ) від 05.10.95, N 2533-III ( 2533-14 ) від  
21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

## **Стаття 24. Нагляд вищестоящих судів за судовою діяльністю**

Верховний Суд України здійснює нагляд за судовою діяльністю всіх судів України.

Верховний суд Автономної Республіки Крим, обласні, Київський і Севастопольський міські суди, військові суди регіонів і Військово-Морських Сил здійснюють відповідно нагляд за судовою діяльністю районних (міських), міжрайонних (окружних) судів даної області, міст Києва і Севастополя, військових судів гарнізонів.

( Стаття 24 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X  
( 6834-10 ) від 16.04.84; Законами N 2857-XII ( 2857-12 ) від  
15.12.92, N 4018-XII ( 4018-12 ) від 24.02.94 )

## **Стаття 25. Прокурорський нагляд в кримінальному судочинстві**

Нагляд за додержанням законів органами, які проводять оперативно-розшукову діяльність, дізнання і досудове слідство здійснюється Генеральним прокурором України і підпорядкованими йому прокурорами.

Прокурор зобов'язаний в усіх стадіях кримінального судочинства своєчасно вживати передбачених законом заходів до усунення всяких порушень закону, від кого б ці порушення не виходили.



Свої повноваження в кримінальному судочинстві прокурор здійснює незалежно від будь-яких органів і посадових осіб, підкоряючись тільки законові і керуючись вказівками Генерального прокурора України.

Постанови прокурора, винесені відповідно до закону, є обов'язковими для виконання всіма підприємствами, установами, організаціями, посадовими особами і громадянами.

( Стаття 25 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 2857-XII ( 2857-12 ) від 15.12.92, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 26. Об'єднання і виділення справ**

В одному провадженні можуть бути об'єднані справи по обвинуваченню декількох осіб — співучасників вчинення одного чи кількох злочинів або по обвинуваченню однієї особи у вчиненні декількох злочинів.

Виділення справи допускається тільки у випадках, які викликаються необхідністю, коли це не може негативно відбиватися на всебічності, повноті і об'єктивності дослідження і вирішення справи.

Об'єднання і виділення справ проводиться за постановою особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора або за ухвалою чи постановою суду.

Правила цієї статті можуть бути застосовані і у випадках притягнення до кримінальної відповідальності за заздалегідь не обіцяні переховування злочинця і приховання злочину, а також недонесення про злочин.

### **Стаття 27. Притягнення до кримінальної відповідальності не інакше як за скаргою потерпілого**

Справи про злочини, передбачені статтею 125, частиною 1 статті 126 Кримінального кодексу України, а також справи про злочини, передбачені статтею 356 Кримінального кодексу України щодо дій, якими заподіяно шкоду правам та інтересам окремих громадян, порушуються не інакше як за скаргою потерпілого, якому і належить в такому разі право підтримувати обвинувачення. В цих справах дізнання і досудове слідство не провадяться. Зазначені справи підлягають закриттю, якщо потерпілий примириться з обвинуваченим, підсудним. Примирення може статися лише до видалення суду в нарадчу кімнату для постановлення вироку. Справи про злочини, передбачені частиною 1 статті 152 Кримінального кодексу України, порушуються не інакше як за скаргою потерпілого, але закривати їх за примиренням потерпілого з обвинуваченим, підсудним не можна.

Якщо справа про будь-який із зазначених у частині 1 цієї статті злочинів має особливе громадське значення, а також у виняткових випадках, коли потерпілий у такій справі чи в справі про злочин, зазначений у частині 2 цієї статті, через свій безпорадний стан, залежність від обвинуваченого чи з інших причин не може захистити свої законні інтереси, прокурор порушує справу і при відсутності скарги потерпілого. Справа, порушена прокурором, направляється для провадження дізнання чи досудового слідства, а після закінчення розслідування розглядається судом в загальному порядку. Така справа в разі примирення потерпілого з обвинуваченим, підсудним закриттю не підлягає.

Прокурор вправі в будь-який момент вступити в справу, порушену суддею за скаргою потерпілого, про злочини, зазначені в частині 1 цієї статті, і підтримувати обвинувачення в суді, коли цього вимагає охорона державних або громадських інтересів чи прав громадян. Вступ прокурора в справу не позбавляє потерпілого прав,

передбачених статтею 49 цього Кодексу, але справа в цих випадках за примиренням потерпілого з обвинуваченим, підсудним закриттю не підлягає.

( Частина п'яту статті 27 виключено на підставі Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

( Стаття 27 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 986-VIII ( 986-08 ) від 30.08.72, N 1937-VIII ( 1937-08 ) від 10.08.73, N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, із Законами N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001, N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

## **Стаття 28. Цивільний позов у кримінальній справі**

Особа, яка зазнала матеріальної шкоди від злочину, вправі при провадженні в кримінальній справі пред'явити до обвинуваченого або до осіб, що несуть матеріальну відповідальність за дії обвинуваченого, цивільний позов, який розглядається судом разом з кримінальною справою.

Закриття справи з підстав, зазначених у статтях 7 і 7-1 цього Кодексу, не звільняє особу від обов'язку відшкодувати в установленому законом порядку матеріальні збитки, завдані нею державним, громадським організаціям або громадянам.

Цивільний позов може бути пред'явлений як під час досудового слідства і дізнання, так і під час судового розгляду справи, але до початку судового слідства. Відмова у позові в порядку цивільного судочинства позбавляє позивача права пред'являти той же позов у кримінальній справі.

Особа, яка не пред'явила цивільного позову в кримінальній справі, а також особа, цивільний позов якої залишився без розгляду, має право пред'явити його в порядку цивільного судочинства.

Цивільний позивач і цивільний відповідач при розгляді цивільного позову в кримінальній справі або позову про відшкодування матеріальних збитків, завданих особою, щодо якої справу закрито з підстав, зазначених у статтях 7 і 7-1 цього Кодексу, звільняються від сплати державного мита.

( Стаття 28 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законом N 2857-XII ( 2857-12 ) від 15.12.92 )

## **Стаття 29. Забезпечення відшкодування збитків, завданих злочином, і виконання вироку в частині конфіскації майна**

При наявності достатніх даних про те, що злочином завдана матеріальна шкода, або понесені витрати закладом охорони здоров'я на стаціонарне лікування потерпілого від злочину, орган дізнання, слідчий, прокурор і суд зобов'язані вжити заходів до забезпечення цивільного позову.

Прокурор пред'являє або підтримує поданий потерпілим цивільний позов про відшкодування збитків, заподіяних злочином, якщо цього вимагає охорона інтересів держави, а також громадян, які за станом здоров'я та з інших поважних причин не можуть захистити свої права.

( Частина третю статті 29 виключено на підставі Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з

29.06.2001 )

При провадженні в кримінальній справі про злочин, за який може бути застосована додаткова міра покарання у вигляді конфіскації майна, орган дізнання, слідчий, прокурор зобов'язані вжити заходів до забезпечення можливої конфіскації майна обвинуваченого.

( Стаття 29 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 2857-XII ( 2857-12 ) від 15.12.92, N 3132-XII ( 3132-12 ) від 22.04.93, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

( Стаття 30 виключена на підставі Закону N 2857-XII ( 2857-12 ) від 15.12.92 )

### **Стаття 31. Порядок зносин судів, прокурорів, слідчих і органів дізнання з відповідними установами іноземних держав**

Порядок зносин судів, прокурорів, слідчих і органів дізнання з відповідними установами іноземних держав, а також порядок виконання взаємних доручень визначається законодавством України і міжнародними договорами України.

( Стаття 31 із змінами, внесеними згідно з Указом N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законом N 2857-XII ( 2857-12 ) від 15.12.92 )

### **Стаття 32. Роз'яснення значення термінів Кодексу**

Терміни, що їх вжито в цьому Кодексі, коли немає окремих вказівок, мають таке значення:

1) "Суд" - Верховний Суд України, Верховний суд Автономної Республіки Крим, обласний, Київський і Севастопольський міські, міжобласний, районний (міський), міжрайонний (окружний) суди, військовий суд, суддя, який одноособово розглядає справу; 2) "Суд першої інстанції" — суд, що має право винести вирок у справі;

3) "Апеляційний суд" - суд, що розглядає справи за апеляціями на вироки, ухвали і постанови суду першої інстанції, які не набрали законної сили;

4) "Касаційний суд" - суд, що розглядає справи за касаційними скаргами і поданнями в касаційному порядку;

5) "Суддя" - голова, заступник голови і суддя відповідно Верховного Суду України, Верховного суду Автономної Республіки Крим, обласного, Київського і Севастопольського міських, міжобласного, районного (міського), міжрайонного (окружного), військового судів, народний засідателі;

5-а) "Головуючий" — суддя, який головує при колегіальному розгляді справи або розглядає справу одноособово;

6) "Прокурор" — Генеральний прокурор України, прокурор Автономної Республіки Крим, прокурор області, прокурор міста Києва, районний, міський прокурор, військовий прокурор, транспортний прокурор та інші прокурори, прирівняні до прокурорів областей, районних або міських прокурорів, їх заступники і помічники, прокурори управлінь і відділів прокуратур, які діють у межах своєї компетенції;

6-а) "Начальник слідчого відділу" - начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органів внутрішніх справ, безпеки та його заступники, які діють у межах своєї компетенції, а також податкової міліції;

7) "Слідчий" — слідчий прокуратури, слідчий органів внутрішніх справ, слідчий органів безпеки, слідчий податкової міліції;

8) "Учасники процесу" — обвинувачений, підозрюваний, захисник, а також потерпілий, цивільний позивач, цивільний відповідач та їхні представники;

9) "Обвинувач" — прокурор, що підтримує в суді державне обвинувачення, і потерпілий в справах, передбачених частиною 1 статті 27 цього Кодексу та в інших випадках, передбачених цим Кодексом;

10) "Законні представники" — батьки, опікуни, піклувальники даної особи або представники тих установ і організацій, під опікою чи опікуванням яких вона перебуває;

11) "Близькі родичі" — батьки, дружина, діти, рідні брати і сестри, дід, баба, внуки;

12) "Вирок" — рішення суду першої інстанції про винність або невинність особи;

13) "Ухвала" - всі рішення, крім вироку, які виніс суд першої апеляційної і касаційної інстанції в судових засіданнях в колегіальному складі;

14) "Постанова" - рішення органу дізнання, слідчого і прокурора, а також рішення, які виніс суддя одноособово чи апеляційний суд;

15) "Апеляція" - подання прокурора і скарга учасника процесу про скасування або зміну судового рішення в апеляційному порядку;

( Пункт 16 статті 32 виключено на підставі Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

( Пункт 17 статті 32 виключено на підставі Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

( Пункт 18 статті 32 виключено на підставі Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

19) "Касаційне подання, касаційна скарга" - подання прокурора, скарга учасника процесу про скасування або зміну судового рішення в касаційному порядку;

20) "Протокол" — документ про проведення слідчих і судових дій, про їх зміст і наслідки.

( Стаття 32 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР від 13.06.63, 18.01.66, N 117-VIII ( 117-08 ) від 30.08.71, N 52-IX ( 52-09 ) від 18.07.75, N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 2464-XII ( 2464-12 ) від 17.06.92, N 2857-XII ( 2857-12 ) від 15.12.92, N 4018-XII ( 4018-12 ) від 24.02.94, N 85/98-ВР ( 85/98-ВР ) від 05.02.98, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

( Статтю 32-1 виключено на підставі Указу ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84 )

( Статтю 32-2 виключено на підставі Указу ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84 )

## Г л а в а 2

### ПІДСУДНІСТЬ

### **Стаття 33. Підсудність справ районному (міському) суду**

Районному (міському) суду підсудні всі кримінальні справи, крім справ, підсудних вищестоящим судам і військовим судам.

( Стаття 33 із змінами, внесеними згідно із Законом N 4018-ХІІ ( 4018-12 ) від 24.02.94 )

( Статтю 33-1 виключено на підставі Закону N 174/94-ВР ( 174/94-ВР ) від 21.09.94 )

### **Стаття 34. Підсудність справ апеляційному суду Автономної Республіки Крим, апеляційним судам областей, міст Києва і Севастополя**

Апеляційному суду Автономної Республіки Крим, апеляційним судам областей, міст Києва і Севастополя підсудні такі кримінальні справи:

1) про злочини проти основ національної безпеки України, передбачені статтями 109-114 Кримінального кодексу України ( 2341-14 );

2) про злочини, за вчинення яких Кримінальним кодексом України передбачене покарання у виді довічного позбавлення волі. У випадках особливої складності або важливості справи, підсудної місцевому суду, - апеляційний суд Автономної Республіки Крим, апеляційні суди областей, міст Києва і Севастополя мають право прийняти її до свого провадження.

( Стаття 34 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 1898-VIII ( 1898-08 ) від 23.07.73, N 270-X ( 270-10 ) від 26.05.80, N 6591-X ( 6591-10 ) від 29.02.84, N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, N 2444-XI ( 2444-11 ) від 27.06.86, N 7373-XI ( 7373-11 ) від 14.04.89, N 7617-XI ( 7617-11 ) від 16.06.89, із змінами, внесеними згідно із Законами N 1564-ХІІ ( 1564-12 ) від 18.09.91, N 2468-ХІІ ( 2468-12 ) від 17.06.92, N 2935-ХІІ ( 2935-12 ) від 26.01.93, N 2947-ХІІ ( 2947-12 ) від 28.12.93, N 4018-ХІІ ( 4018-12 ) від 24.02.94, в редакції Закону N 174/94-ВР ( 174/94-ВР ) від 21.09.94, із змінами, внесеними згідно із Законами N 246/94-ВР ( 246/94-ВР ) від 15.11.94, N 552/97-ВР ( 552/97-ВР ) від 07.10.97, N 1945-ІІІ ( 1945-14 ) від 14.09.2000, N 2533-ІІІ ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001, в редакції Закону N 2670-ІІІ ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

( Статтю 35 виключено на підставі Закону N 2533-ІІІ ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 36. Підсудність справ військовим судам**

Військовим судам гарнізонів як судам першої інстанції підсудні справи про злочини осіб, які мають військове звання до підполковника, капітана другого рангу включно, крім тих справ, які підсудні військовим судам вищого рівня.

Військовим судам регіонів, Військово-Морських Сил як судам першої інстанції підсудні:

- 1) справи про злочини осіб, які мають військове звання полковника, капітана 1 рангу і вище;
- 2) справи про злочини осіб, які займають посаду від командира полку, командира корабля 1 рангу і вище, а також осіб, рівних їм за службовим становищем;
- 3) справи про всі злочини, за які в умовах мирного часу законом передбачена можливість призначення покарання у вигляді довічного позбавлення волі.

( Частину третю статті 36 виключено на підставі Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

( Стаття 36 в редакції Закону N 4018-XII ( 4018-12 ) від 24.02.94, із змінами, внесеними згідно із Законами N 1483-III ( 1483-14 ) від 22.02.2000, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 37. Територіальна підсудність**

Кримінальна справа розглядається в тому суді, в районі діяльності якого вчинено злочин. Якщо місця вчинення злочину встановити не можна, то справа повинна бути розглянута судом, в районі діяльності якого закінчено дізнання чи досудове слідство в даній справі.

### **Стаття 38. Передача справи з одного суду до іншого**

З метою забезпечення найбільш об'єктивного і повного розгляду справи, а також найкращого забезпечення виховної ролі судового розгляду, в окремих випадках справа може бути передана на розгляд суду за місцем проживання чи роботи обвинуваченого або за місцем знаходження більшості свідків.

Передача в цих випадках справи з одного суду до іншого допускається лише до початку її розгляду в судовому засіданні. Питання про передачу справи з одного районного (міського), міжрайонного (окружного) суду до іншого чи з одного військового суду гарнізону до іншого в межах Автономної Республіки Крим, однієї області, міст Києва і Севастополя, одного військового регіону чи Військово-Морських Сил вирішується головою відповідно Верховного суду Автономної Республіки Крим, обласного, Київського і Севастопольського міських судів, головою військового суду регіону, Військово-Морських Сил. Питання про передачу справи до суду іншої області або військового суду, міжобласного суду або військового суду іншого регіону вирішується Головою Верховного Суду України чи його заступником.

( Стаття 38 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 2857-XII ( 2857-12 ) від 15.12.92, N 4018-XII ( 4018-12 ) від 24.02.94 )

### **Стаття 39. Визначення підсудності справ, які належать до компетенції декількох однойменних судів**

В разі об'єднання в одному провадженні кримінальних справ по обвинуваченню декількох осіб у вчиненні декількох злочинів, коли ці справи підсудні двом або декільком

однойменним судам, справу розглядає той суд, в районі діяльності якого було порушено кримінальну справу або закінчено досудове слідство чи дізнання.

#### **Стаття 40. Визначення підсудності справ, які належать до компетенції різнойменних судів**

Якщо одна особа або група осіб обвинувачуються у вчиненні декількох злочинів, справи про які підсудні різнойменним судам, то справа розглядається вищестоящим з цих судів.

Якщо одна особа або група осіб обвинувачуються у вчиненні декількох злочинів і справа хоча б про одну з них або про один із злочинів підсудна військовому суду, то справу розглядає військовий суд.

При обвинуваченні групи осіб у вчиненні одного або кількох злочинів, що не є військовими злочинами, якщо щодо хоча б одного з обвинувачених справа підсудна загальному суду, справа щодо всіх обвинувачених розглядається загальним судом.

( Стаття 40 із змінами, внесеними згідно із Законом N 4018-ХІІ ( 4018-12 ) від 24.02.94 )

#### **Стаття 41. Направлення справи за підсудністю**

Суддя, встановивши, що кримінальна справа не підсудна даному суду, надсилає її за підсудністю; про це суддя виносить постанову. Якщо підсудність справи іншому однойменному суду виявилася в судовому засіданні, суд продовжує розгляд справи, коли це не може завдати шкоди повноті і об'єктивності дослідження обставин справи.

Коли ж не можна забезпечити повноти і об'єктивності дослідження обставин справи, суд надсилає справу за підсудністю, про що виносить ухвалу.

Суд, виявивши в судовому засіданні, що справа підсудна вищестоящому суду або військовому суду, надсилає її за підсудністю.

Передача до нижчестоящого суду справи, початої розглядом у судовому засіданні вищестоящого суду, не допускається.

( Стаття 41 із змінами, внесеними згідно із Законами N 4018-ХІІ ( 4018-12 ) від 24.02.94, N 2533-ІІІ ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

#### **Стаття 42. Недопустимість спорів про підсудність**

Спори про підсудність між судами не допускаються. Кримінальна справа, надіслана з одного суду до іншого в порядку, встановленому статтями 38—41 цього Кодексу, повинна бути прийнята цим судом до свого провадження, якщо при цьому не перевищується компетенція суду.

### **Г л а в а 3**

#### **УЧАСНИКИ ПРОЦЕСУ, ЇХ ПРАВА І ОБОВ'ЯЗКИ**

##### **Стаття 43. Обвинувачений і його права**

Обвинуваченим є особа, щодо якої в установленому цим Кодексом порядку винесена постанова про притягнення як обвинуваченого. Після призначення справи до судового розгляду обвинувачений називається підсудним.

Обвинувачений має право: знати, в чому його обвинувачують; давати показання з пред'явленого йому обвинувачення або відмовитися давати показання і відповідати на запитання; мати захисника і побачення з ним до першого допиту; подавати докази; заявляти клопотання; ознайомлюватися після закінчення досудового слідства або дізнання з усіма матеріалами справи; брати участь у судовому розгляді в суді першої інстанції; заявляти відводи; подавати скарги на дії і рішення особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора, судді та суду, а за наявності відповідних підстав - на забезпечення безпеки.

Підсудний має право на останнє слово.

( Стаття 43 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 3780-XII ( 3780-12 ) від 23.12.93, N 1381-XIV ( 1381-14 ) від 13.01.2000, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 43-1. Підозрюваний**

Підозрюваним визнається:

- 1) особа, затримана по підозрінню у вчиненні злочину;
- 2) особа, до якої застосовано запобіжний захід до винесення постанови про притягнення її як обвинуваченого.

Підозрюваний має право: знати, в чому він підозрюється; давати показання або відмовитися давати показання і відповідати на запитання; мати захисника і побачення з ним до першого допиту; подавати докази; заявляти клопотання і відводи; вимагати перевірки судом чи прокурором правомірності затримання; подавати скарги на дії і рішення особи, яка провадить оперативно-розшукові дії та дізнання, слідчого і прокурора, а за наявності відповідних підстав - на забезпечення безпеки.

Про роз'яснення прав підозрюваному зазначається в протоколі затримання або постанові про застосування запобіжного заходу.

( Кодекс доповнено статтею 43-1 згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84; із змінами, внесеними згідно із Законами N 3780-XII ( 3780-12 ) від 23.12.93, N 1381-XIV ( 1381-14 ) від 13.01.2000, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 44. Захисник**

Захисником є особа, яка в порядку, встановленому законом, уповноважена здійснювати захист прав і законних інтересів підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого та надання їм необхідної юридичної допомоги при провадженні у кримінальній справі.

Як захисники допускаються особи, які мають свідоцтво про право на заняття адвокатською діяльністю в Україні та інші фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. У випадках і в порядку, передбачених цим Кодексом, як захисники допускаються близькі родичі обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого, його опікуни або піклувальники.

Повноваження захисника на участь у справі стверджується:

- 1) адвоката - ордером відповідного адвокатського об'єднання;
- 2) адвоката, який не є членом адвокатського об'єднання - угодою, інші фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за



дорученням юридичної особи або дорученням юридичної особи - угодою або дорученням юридичної особи;

3) близьких родичів, опікунів або піклувальників - заявою обвинуваченого, підсудного, засудженого, виправданого про їх допуск до участі в справі як захисників.

Захисник допускається до участі в справі в будь-якій стадії процесу. Близькі родичі обвинуваченого, його опікуни або піклувальники в якості захисників допускаються до участі в справі з моменту пред'явлення обвинуваченому для ознайомлення матеріалів досудового слідства. У випадках, коли відповідно до вимог статті 45 цього Кодексу участь захисника є обов'язковою, близькі родичі обвинуваченого, його опікуни або піклувальники в якості захисників можуть брати участь у справі лише одночасно з захисником - адвокатом чи іншим фахівцем у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи.

Про допуск захисника до участі в справі особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор, суддя виносять постанову, а суд - ухвалу.

( Стаття 44 в редакції Закону N 3780-XII ( 3780-12 ) від 23.12.93, із змінами, внесеними згідно із Законом N 3787-XII ( 3787-12 ) від 23.12.93, в редакції Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

#### **Стаття 45. Обов'язкова участь захисника**

Участь захисника при провадженні дізнання, досудового слідства і в розгляді кримінальної справи в суді першої інстанції є обов'язковою:

1) у справах осіб, які підозрюються або обвинувачуються у вчиненні злочину у віці до 18 років, - з моменту визнання особи підозрюваною чи пред'явлення їй обвинувачення;

2) у справах про злочини осіб, які через свої фізичні або психічні вади (німі, глухі, сліпі тощо) не можуть самі реалізувати своє право на захист, - з моменту затримання особи чи пред'явлення їй обвинувачення або з моменту встановлення цих вад;

3) у справах осіб, які не володіють мовою, якою ведеться судочинство - з моменту затримання особи чи пред'явлення їй обвинувачення;

4) коли санкція статті, за якою кваліфікується злочин, передбачає довічне ув'язнення - з моменту затримання особи чи пред'явлення їй обвинувачення;

5) при провадженні справи про застосування примусових заходів медичного характеру - з моменту встановлення факту наявності у особи душевної хвороби;

6) при провадженні справи про застосування примусових заходів виховного характеру - з моменту першого допиту неповнолітнього або з моменту поміщення його до приймальника-розподільника.

У суді апеляційної інстанції участь захисника у випадках, передбачених частиною першою цієї статті, є обов'язковою, якщо в апеляції ставиться питання про погіршення становища засудженого чи виправданого.

( Стаття 45 в редакції Законів N 3780-XII ( 3780-12 ) від 23.12.93, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

#### **Стаття 46. Відмова від захисника і його заміна**

Підозрюваний, обвинувачений і підсудний мають право в будь-який момент провадження у справі відмовитися від запрошеного чи призначеного захисника. Відмова допускається лише з ініціативи підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного і не позбавляє його права запросити того ж чи іншого захисника в подальших стадіях процесу.

При відмові від захисника особа, яка провадить дізнання, слідчий складають протокол з зазначенням мотивів відмови, а суд зазначає про це в протоколі судового засідання. Про прийняття відмови від захисника чи відхилення її особа, яка провадить дізнання, слідчий, суддя виносять постанову, а суд - ухвалу.

Відмова від захисника у випадках, зазначених у статті 45 цього Кодексу, може бути прийнята лише коли підозрюваний, обвинувачений, підсудний, засуджений чи виправданий обгрунтовують її мотивами, які особа, що провадить дізнання, слідчий, суд визнають такими, що заслуговують на увагу. У цьому випадку захисник замінюється іншим в порядку, передбаченому частиною четвертою цієї статті.

Прийнявши відповідно до вимог статті 50 цього Кодексу рішення про усунення захисника від участі в справі, а також прийнявши відмову захисника від виконання обов'язків, особа, яка провадить дізнання, слідчий, суддя чи суд роз'яснюють підозрюваному, обвинуваченому, підсудному його право запросити іншого захисника та надають йому для цього в стадії розслідування справи не менше доби, а в стадії судового розгляду справи - не менше трьох діб. Якщо у випадках, передбачених статтею 45 цього Кодексу, підозрюваний, обвинувачений, підсудний протягом цих строків не запросить іншого захисника, особа, яка провадить дізнання, слідчий чи суддя постановою, а суд - ухвалою самі призначають захисника.

Заміна одного захисника іншим, крім випадків, передбачених статтею 61 цього Кодексу, може мати місце тільки за клопотанням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого, підсудного.

Заміна одного захисника іншим може мати місце в будь-якій стадії процесу і не тягне відновлення процесуальних дій, вчинених за участю захисника, якого замінено.

( Стаття 46 в редакції Закону N 3780-XII ( 3780-12 ) від 23.12.93, із змінами, внесеними згідно із Законом N 1483-III ( 1483-14 ) від 22.02.2000, в редакції Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

#### **Стаття 47. Порядок запрошення і призначення захисника**

Захисник запрошується підозрюваним, обвинуваченим, підсудним чи засудженим, їх законними представниками, а також іншими особами за проханням чи згодою підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого. Особа, що провадить дізнання, слідчий, суд зобов'язані надати затриманій особі чи особі, яка утримується під вартою, допомогу у встановленні зв'язку з захисником або з особами, які можуть запросити захисника.

Підозрюваний, обвинувачений, підсудний вправі запросити собі кількох захисників.

Особа, яка провадить дізнання, слідчий чи суд можуть призначити захисника у встановленому законом порядку через адвокатське об'єднання. Вимога особи, яка провадить дізнання, слідчого, суду про призначення захисника, є обов'язковою для керівника адвокатського об'єднання.

Захисник призначається у випадках:

1) коли відповідно до вимог частин першої і другої статті 45 цього Кодексу участь захисника є обов'язковою, але підозрюваний, обвинувачений, підсудний не бажає або не може запросити захисника;

2) коли підозрюваний, обвинувачений, підсудний бажає запросити захисника, але за відсутністю коштів чи з інших об'єктивних причин не може цього зробити.

У випадку, коли є потреба у проведенні невідкладних слідчих чи інших процесуальних дій з участю захисника, а підозрюваний чи обвинувачений ще не встиг запросити захисника або явка обраного захисника неможлива, особа, яка провадить дізнання, слідчий своєю постановою вправі призначити захисника тимчасово до явки обраного захисника.

Якщо потреби у проведенні невідкладних слідчих чи інших процесуальних дій з участю захисника немає і коли неможлива явка захисника, обраного підозрюваним протягом двадцяти чотирьох годин, а захисника, обраного обвинуваченим чи підсудним, - протягом семидесяти двох годин, особа, яка провадить дізнання, слідчий, суд мають право запропонувати підозрюваному, обвинуваченому, підсудному запросити іншого захисника. Якщо і цей захисник не зможе з'явитися для участі в справі протягом двадцяти чотирьох годин, а також у випадках, коли підозрюваний, обвинувачений, підсудний протягом того ж строку не запросить іншого захисника, особа, яка провадить дізнання, слідчий чи суддя постановою, а суд - ухвалою самі призначають захисника.

( Документ підготовлено Відділом баз даних НПД УКС ВР )

( Стаття 47 в редакції Законів N 3780-XII ( 3780-12 ) від 23.12.93, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

#### **Стаття 48. Обов'язки і права захисника**

Захисник зобов'язаний використовувати передбачені в цьому Кодексі та в інших законодавчих актах засоби захисту з метою з'ясування обставин, які спростовують підозру чи обвинувачення, пом'якшують чи виключають кримінальну відповідальність підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, засудженого та надавати їм необхідну юридичну допомогу.

З моменту допуску до участі у справі захисник має право:

1) до першого допиту підозрюваного чи обвинуваченого мати з ним конфіденційне побачення, а після першого допиту - такі ж побачення без обмеження їх кількості та тривалості;

2) мати побачення з засудженим чи з особою, до якої застосовано примусові заходи медичного чи виховного характеру;

3) ознайомлюватися з матеріалами, якими обґрунтовується затримання підозрюваного чи обрання запобіжного заходу або пред'явлення обвинувачення, а після закінчення досудового слідства - з усіма матеріалами справи;

4) бути присутнім на допитах підозрюваного, обвинуваченого та при виконанні інших слідчих дій, виконуваних з їх участю або за їх клопотанням чи клопотанням самого захисника, а при виконанні інших слідчих дій - з дозволу дізнавача, слідчого;

5) застосовувати науково-технічні засоби при провадженні тих слідчих дій, в яких бере участь захисник, а також при ознайомленні з матеріалами справи - з дозволу особи, яка провадить дізнання, чи слідчого, а у суді, якщо справа розглядається у відкритому судовому засіданні, - з дозволу судді чи суду;

6) брати участь в судових засіданнях;

7) ставити в судовому засіданні питання підсудним, потерпілому, свідкам, експерту, спеціалісту, позивачу і відповідачу, брати участь у дослідженні інших доказів;

8) подавати докази, заявляти клопотання і відводи, висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового розгляду, оскаржувати дії і рішення особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора і суду;

9) виступати в судових дебатах;

10) знайомитися з протоколом судового засідання та подавати на нього зауваження;

11) знати про принесені в справі подання прокурора, апеляції, подавати на них заперечення;

12) брати участь в засіданнях суду при апеляційному розгляді справи;

13) збирати відомості про факти, що можуть використовуватися як докази в справі, в тому числі запитувати і одержувати документи чи їх копії від громадян та юридичних осіб, знайомитися на підприємствах, в установах, організаціях, об'єднаннях громадян з необхідними документами, крім тих, таємниця яких охороняється законом, одержувати письмові висновки фахівців з питань, що вимагають спеціальних знань, опитувати громадян.

Захисник зобов'язаний з'являтися для участі у виконанні процесуальних дій, в яких його участь є обов'язковою. У разі неможливості з'явитися у призначений строк, захисник зобов'язаний заздалегідь повідомити про це та про причини неможливості явки дізнавачу, слідчому, прокурору, суду.

У разі неявки захисника, слідча дія, участь в якій захисника не є обов'язковою, виконується без нього.

Захисник не вправі розголошувати дані, які стали йому відомі у зв'язку з виконанням його обов'язків.

Захисник зобов'язаний не перешкоджати встановленню істини в справі шляхом вчинення дій, спрямованих на те, щоб схилити свідка чи потерпілого до відмови від показань або до дачі завідомо неправдивих показань, схилити експерта до відмови від дачі висновку чи дачі завідомо неправдивого висновку, іншим чином сфальсифікувати докази у справі або затягнути розслідування чи судовий розгляд справи. Він також повинен дотримуватися встановленого порядку при розслідуванні та судовому розгляді справи.

Після допуску до участі в справі захисник - адвокат вправі відмовитися від виконання своїх обов'язків лише у випадках:

1) коли є обставини, які згідно зі статтею 61 цього Кодексу виключають його участь у справі;

2) коли він свою відмову мотивує недостатніми знаннями чи некомпетентністю.

Документи, пов'язані з виконанням захисником його обов'язків при участі в справі не підлягають огляду, розголошенню чи вилученню дізнавачем, слідчим, прокурором чи судом без його згоди.

( Стаття 48 в редакції Закону N 3780-XII ( 3780-12 ) від 23.12.93;  
із змінами, внесеними згідно із Законом N 1381-XIV ( 1381-14 ) від  
13.01.2000, в редакції Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від  
21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

## **Стаття 49. Потерпілий**

Потерпілим визнається особа, якій злочином заподіяно моральну, фізичну або майнову шкоду. Про визнання громадянина потерпілим чи про відмову в цьому особа, яка провадить дізнання, слідчий і суддя виносять постанову, а суд — ухвалу.

Громадянин, визнаний потерпілим від злочину, вправі давати показання у справі. Потерпілий і його представник мають право: подавати докази; заявляти клопотання; знайомитися з усіма матеріалами справи з моменту закінчення досудового слідства, а у справах, в яких досудове слідство не провадилося, — після призначення справи до судового розгляду; брати участь у судовому розгляді; заявляти відводи; подавати скарги на дії особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора і суду, а також подавати скарги на вирок або ухвали суду і постанови народного судді, а за наявності відповідних підстав - на забезпечення безпеки.

У випадках, визначених цим Кодексом, потерпілий має право під час судового розгляду особисто або через свого представника підтримувати обвинувачення. Потерпілий може брати участь у судових дебатах.

У справах про злочини, внаслідок яких сталася смерть потерпілого, права, передбачені цією статтею, мають його близькі родичі.

( Стаття 49 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 1381-XIV ( 1381-14 ) від 13.01.2000, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 50. Цивільний позивач**

Цивільним позивачем визнається громадянин, підприємство, установа чи організація, які зазнали матеріальної шкоди від злочину і пред'явили вимогу про відшкодування збитків відповідно до статті 28 цього Кодексу. Про визнання цивільним позивачем чи про відмову в цьому особа, яка провадить дізнання, слідчий, суддя виносять постанову, а суд — ухвалу. Цивільний позивач або його представник мають право: подавати докази; заявляти клопотання; брати участь у судовому розгляді; просити орган дізнання, слідчого і суд про вжиття заходів до забезпечення заявленого ними позову; підтримувати цивільний позов; ознайомлюватися з матеріалами справи з моменту закінчення досудового слідства, а у справах, в яких досудове слідство не провадилося, — після призначення справи до судового розгляду; заявляти відводи; подавати скарги на дії особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора і суду, а також подавати скарги на вирок або ухвали суду в частині, що стосується цивільного позову, а за наявності відповідних підстав - на забезпечення безпеки. Цивільний позивач зобов'язаний на вимогу органу дізнання, слідчого, прокурора і суду пред'являти всі необхідні документи, зв'язані з заявленим позовом.

( Стаття 50 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 1381-XIV ( 1381-14 ) від 13.01.2000, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 51. Цивільний відповідач**

Як цивільних відповідачів може бути притягнуто батьків, опікунів, піклувальників або інших осіб, а також підприємства, установи та організації, які в силу закону несуть матеріальну відповідальність за шкоду, завдану злочинними діями обвинуваченого. Про притягнення як цивільного відповідача особа, яка провадить дізнання, слідчий, суддя виносять постанову, а суд — ухвалу.

Цивільний відповідач або його представник має право: заперечувати проти пред'явленого позову; давати пояснення по суті пред'явленого позову; подавати докази; заявляти клопотання; ознайомлюватися з матеріалами справи, що стосуються цивільного позову, з моменту закінчення досудового слідства, а у справах, в яких досудове слідство не провадилося, — після призначення справи до судового розгляду; брати участь у судовому розгляді; заявляти відводи; подавати скарги на дії особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора і суду, а також подавати скарги на вирок і ухвали суду в частині, що стосується цивільного позову, а за наявності відповідних підстав - на забезпечення безпеки.

( Стаття 51 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 1381-XIV ( 1381-14 ) від 13.01.2000, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

## **Стаття 52. Представники потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача**

Представниками потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача можуть бути адвокати, близькі родичі, законні представники, а також інші особи за постановою особи, яка провадить дізнання, слідчого, судді або за ухвалою суду.

Коли цивільним позивачем або цивільним відповідачем є підприємство, установа чи організація, то представниками їх інтересів можуть бути спеціально уповноважені ними на те особи. Зазначені в цій статті представники користуються процесуальними правами осіб, інтереси яких вони представляють.

### **Стаття 52-1. Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві**

Особи, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у разі наявності реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу чи майну мають право на забезпечення безпеки.

Право на забезпечення безпеки за наявності відповідних підстав мають:

1) особа, яка заявила до правоохоронного органу про злочин або в іншій формі брала участь у виявленні, запобіганні, припиненні і розкритті злочину чи сприяла цьому;

2) потерпілий або його представник у кримінальній справі;

3) підозрюваний, обвинувачений, захисники і законні представники;

4) цивільний позивач, цивільний відповідач та їх представники у справі про відшкодування шкоди, завданої злочином;

5) свідок;

6) експерт, спеціаліст, перекладач і понятий;

7) члени сімей та близькі родичі осіб, перелічених у пунктах 1-6 цієї статті, якщо шляхом погроз або інших протиправних дій щодо них робляться спроби вплинути на учасників кримінального судочинства.

Орган дізнання, слідчий, прокурор або суд, одержавши заяву чи повідомлення про загрозу безпеці особи, зазначеної у частині другій цієї статті, зобов'язані перевірити цю заяву (повідомлення) і в строк не більше ніж три доби, а у невідкладних випадках - негайно прийняти рішення про застосування або відмову в застосуванні заходів безпеки. Відповідно до свого рішення вони приймають мотивовану постанову чи ухвалу і передають її для виконання органу, на який покладено здійснення заходів безпеки. Ця постанова чи ухвала є обов'язковою для виконання зазначеними органами.

Орган, якому доручено здійснювати заходи безпеки, встановлює перелік необхідних заходів і способів їх реалізації, керуючись при цьому конкретними обставинами і необхідністю усунення існуючої загрози. Про заходи безпеки, умови їх здійснення та правила користування майном або документами, виданими з метою забезпечення безпеки, повідомляється особа, взята під захист. У разі наявності в заяві (повідомленні) про загрозу безпеці особи, зазначеної у частині другій цієї статті, відомостей про злочин орган дізнання, слідчий, прокурор, суд або суддя в порядку, передбаченому статтями 94, 98 і 99 цього Кодексу ( 1002-05 ), приймає рішення про порушення чи відмову в порушенні кримінальної справи або про передачу заяви (повідомлення) за належністю. Про прийняте рішення заявнику негайно надсилається повідомлення.

Орган, який здійснює заходи безпеки, письмово інформує орган дізнання, слідчого, прокурора, суд або суддю, у провадженні якого перебуває кримінальна справа, про вжиті заходи та їх результати.

( Кодекс доповнено статтею 52-1 згідно із Законом N 1381-XIV  
( 1381-14 ) від 13.01.2000 )

## **Стаття 52-2. Права і обов'язки осіб, щодо яких здійснюються заходи безпеки**

Особи, взяті під захист, мають право:

- 1) подавати клопотання про вжиття заходів безпеки або про їх скасування;
- 2) знати про застосування щодо них конкретних заходів безпеки;
- 3) вимагати від органу дізнання, слідчого, прокурора, суду застосування додаткових заходів безпеки або скасування здійснюваних заходів;
- 4) оскаржити незаконні рішення чи дії органів, які забезпечують безпеку, до відповідного органу вищого рівня, прокурора або суду.

Особи, взяті під захист, зобов'язані:

- 1) виконувати умови здійснення заходів безпеки і законні вимоги органів, які здійснюють заходи безпеки;
- 2) негайно інформувати зазначені органи про кожний випадок погрози або протиправних дій щодо них;
- 3) поводитися з майном та документами, виданими їм у тимчасове користування органом, який забезпечує безпеку, згідно з установленими законодавством правилами.

( Кодекс доповнено статтею 52-2 згідно із Законом N 1381-XIV  
( 1381-14 ) від 13.01.2000 )

## **Стаття 52-3. Нерозголошення відомостей про особу, щодо якої здійснюються заходи безпеки**

Нерозголошення відомостей про особу, взяту під захист, може забезпечуватися шляхом обмеження відомостей про неї в матеріалах перевірки (заявах, поясненнях тощо), а також протоколах слідчих дій та судових засідань. Орган дізнання, слідчий, прокурор, суд (суддя), прийнявши рішення про застосування заходів безпеки, виносить мотивовану постанову, ухвалу про заміну прізвища, імені, по батькові особи, взятої під захист, на псевдонім. Надалі у процесуальних документах зазначається лише псевдонім, а справжнє прізвище, ім'я, по батькові (рік, місяць і місце народження, сімейний стан, місце роботи, рід занять або посада, місце проживання та інші анкетні дані, що містять інформацію про особу, яка перебуває під захистом) вказуються лише у постанові (ухвалі) про заміну анкетних даних. Ця постанова (ухвала) до матеріалів справи не додається, а зберігається окремо в органі, у провадженні якого перебуває кримінальна справа. У разі заміни прізвища особи, взятої під захист, на псевдонім з матеріалів справи вилучаються протоколи слідчих дій та інші документи, в яких зазначено достовірні відомості про цю особу, і зберігаються окремо, а до матеріалів справи додаються копії цих документів із заміною справжнього прізвища на псевдонім.

Відомості про заходи безпеки та осіб, взятих під захист, є інформацією з обмеженим доступом. На документи, що містять таку інформацію, не поширюються правила, передбачені частиною другою статті 48, статтями 217-219 і 255 цього Кодексу ( 1003-05 ).

( Кодекс доповнено статтею 52-3 згідно із Законом N 1381-XIV  
( 1381-14 ) від 13.01.2000, із змінами, внесеними згідно із  
Законом N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з  
29.06.2001 )

## **Стаття 52-4. Порядок скасування заходів безпеки**

Заходи безпеки можуть бути скасовані на підставі закінчення строку конкретного заходу безпеки; усунення загрози життю, здоров'ю, житлу і майну осіб, взятих під

захист; систематичного евиконання особою, взятою під захист, законних вимог органів, що здійснюють заходи безпеки, якщо ця особа письмово була попереджена про можливість такого скасування.

Приводом для скасування заходів забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, членів їх сімей та близьких родичів може бути: заява учасника кримінального судочинства, члена його сім'ї або близького родича, щодо якого були застосовані заходи безпеки; отримання достовірної інформації про усунення загрози життю, здоров'ю, житлу і майну зазначених осіб.

За наявності підстав для скасування заходів забезпечення безпеки органом дізнання, слідчим, прокурором, судом (суддею) виноситься мотивована постанова чи ухвала про їх скасування.

Рішення про скасування заходів безпеки письмово протягом доби доводиться до відома особи, щодо якої були застосовані ці заходи.

( Кодекс доповнено статтею 52-4 згідно із Законом N 1381-XIV  
( 1381-14 ) від 13.01.2000 )

### **Стаття 52-5. Оскарження рішень про відмову в застосуванні заходів безпеки або про їх скасування**

Постанова органу дізнання або слідчого про відмову в застосуванні заходів безпеки або про їх скасування може бути оскаржена до відповідного прокурора або місцевого суду за місцем розслідування справи.

Суддя негайно розглядає скаргу і матеріали справи, при необхідності вислуховує особу, яка провадить дізнання, слідчого, вислуховує думку прокурора, після чого в залежності від підстав для прийняття такого рішення виносить постанову про застосування заходів безпеки або про їх скасування чи про відмову в цьому.

На постанову судді про відмову в задоволенні скарги протягом трьох діб з дня її винесення може бути подана апеляція до апеляційного суду.

( Кодекс доповнено статтею 52-5 згідно із Законом N 1381-XIV  
( 1381-14 ) від 13.01.2000, в редакції Закону N 2533-III  
( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 53. Обов'язок роз'яснення і забезпечення прав особам, які беруть участь у справі**

Суд, прокурор, слідчий і особа, яка провадить дізнання, зобов'язані роз'яснити особам, що беруть участь у справі, їх права і забезпечити можливість здійснення цих прав.

#### **Стаття 53-1. Обов'язок органу дізнання, слідчого, прокурора і суду щодо вжиття заходів до відшкодування шкоди, заподіяної громадянинуві незаконними діями**

У разі закриття кримінальної справи за відсутністю події злочину, відсутністю в діянні складу злочину або за недоведеністю участі особи у вчиненні злочину, а також у разі постановлення виправдувального вироку орган дізнання, слідчий, прокурор і суд зобов'язані роз'яснити особі порядок поновлення її порушених прав і вжити необхідних заходів до відшкодування шкоди, завданої особі внаслідок незаконних засудження, притягнення як обвинуваченого, затримання, застосування запобіжного заходу та у разі незаконного продовження виконання призначеного покарання у випадках, коли кримінальний закон, який усуває караність діяння, набрав чинності.

Підстави і порядок відшкодування шкоди визначаються законодавством України.



( Кодекс доповнено статтею 53-1 згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, із змінами, внесеними згідно із Законом N 2547-XII ( 2547-12 ) від 07.07.92 )

### **Стаття 53-2. Обов'язок органу дізнання, слідчого, прокурора і суду під час виборчого процесу**

Під час виборчого процесу орган дізнання, слідчий, прокурор і суд можуть проводити будь-які дії (дізнання, досудове слідство) щодо виборчих комісій, окремих членів виборчих комісій, щодо приміщень, виборчої документації, технічного обладнання, виключно за умови порушення у встановленому порядку кримінальної справи та надання відповідних підтверджуючих це документів.

{ Кодекс доповнено статтею 53-2 згідно з із Законом N 1616-VI ( 1616-17 ) від 21.08.2009 }

## **Г л а в а 4**

### **ОБСТАВИНИ, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ МОЖЛИВІСТЬ УЧАСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ**

#### **Стаття 54. Обставини, що виключають участь судді в розгляді справи**

Суддя або народний засідатель не може брати участі в розгляді кримінальної справи:

1) якщо він є потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем або родичем кого-небудь з них, а також родичем слідчого, особи, яка провадила дізнання, обвинувача або обвинуваченого;

2) якщо він брав участь у даній справі як свідок, експерт, спеціаліст, перекладач, особа, яка провадила дізнання, слідчий, обвинувач, захисник або представник інтересів потерпілого, цивільного позивача або цивільного відповідача;

2-1) якщо він під час досудового розслідування справи вирішував питання щодо проведення обшуку, виїмки, огляду, обрання, зміни чи скасування запобіжних заходів, продовження строків тримання під вартою, або розглядав скарги на затримання чи на постанови про відмову в порушенні кримінальної справи або закриття справи;

2-2) якщо він під час досудового розслідування справи розглядав питання про усунення захисника в порядку, передбаченому статтею 61-1 цього Кодексу;

3) якщо він особисто або його родичі заінтересовані в результатах справи;

4) при наявності інших обставин, які викликають сумнів в об'єктивності судді або народного засідателя.

У складі суду, що розглядає кримінальну справу, не можуть бути особи, які є родичами між собою.

( Стаття 54 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 2857-XII ( 2857-12 ) від 15.12.92, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

#### **Стаття 55. Недопустимість повторної участі судді у розгляді справи**

Суддя, який брав участь у розгляді кримінальної справи в суді першої інстанції, не може брати участі в розгляді цієї справи в апеляційному чи касаційному порядку, а так

само брати участь в новому розгляді справи в суді першої інстанції в разі скасування вироку або ухвали про закриття справи, поставлених з його участю.

Суддя, який брав участь у розгляді справи в апеляційному порядку, не може брати участі в розгляді цієї справи в суді першої інстанції або в касаційному порядку, а так само в новому розгляді справи в касаційній інстанції після скасування ухвали, постановленої з його участю.

Суддя, який брав участь у розгляді справи в касаційному порядку, не може брати участі в розгляді тієї ж справи в суді першої інстанції і в апеляційному порядку, а так само в повторному розгляді справи в касаційному порядку, якщо постанову (ухвалу), винесену з його участю, скасовано.

Суддя, який брав участь у розгляді справи, не може брати участі в розгляді цієї справи в порядку виключного провадження.

( Стаття 55 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, із Законом N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 56. Відвід судді**

При наявності обставин, передбачених статтями 54 і 55 цього Кодексу, суддя і народний засідателі зобов'язані заявити самовідвід. На цих же підставах відвід судді або народному засідателю може бути заявлений прокурором, підсудним, захисником, а також потерпілим і його представником, цивільним позивачем і цивільним відповідачем або їх представниками.

Заява про відвід подається до початку судового слідства. Пізніша заява про відвід допускається у випадках, коли підстава для відводу стала відома після початку судового слідства.

( Стаття 56 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, із Законом N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 57. Порядок вирішення заявленого відводу**

Відвід, заявлений судді або народному засідателю, вирішується іншими суддями без судді, якого відводять. Суддя, якого відводять, має право дати пояснення з приводу заявленого відводу. При рівності голосів суддя вважається відведеним.

Відвід, заявлений двом суддям або всьому складові суду, вирішується судом у повному складі простою більшістю голосів. Питання про відвід вирішується в нарадчій кімнаті.

Заява про відвід судді, який одноособово розглядає справу, подається у письмовому вигляді не менш як за три дні до судового розгляду справи. Відвід, заявлений судді, який одноособово розглядає справу, вирішується постановою голови районного (міського) суду. Коли до складу районного (міського) суду обрано одного суддю або коли відвід заявлено голові районного (міського) суду, питання про відвід вирішується постановою голови міжрайонного (окружного) суду. Відвід, заявлений голові військового суду гарнізону, який одноособово розглядає справу, вирішується постановою голови чи заступника голови військового суду регіону, Військово-Морських Сил. В такому ж порядку вирішується питання про відвід, заявлений в судовому засіданні.

У випадках, коли відведено головуючого суду, а також при його самовідводі слухання справи відкладається для заміни його іншим суддею або справа передається до вищестоячого суду для вирішення питання про її підсудність.

В разі відводу народного засідателя останній замінюється іншим народним засідателем.

( Стаття 57 із змінами, внесеними згідно із Законами N 2464-ХІІ ( 2464-12 ) від 17.06.92, N 4018-ХІІ ( 4018-12 ) від 24.02.94 )

### **Стаття 58. Відвід прокурора**

Правила, передбачені статтями 54 і 56 цього Кодексу, стосуються прокурора. Проте коли прокурор брав участь у проведенні досудового слідства в справі, у розгляді справи в суді першої інстанції в апеляційному чи касаційному порядку, то ці обставини не можуть бути підставою для відводу.

Питання про відвід прокурора на досудовому слідстві вирішує вищестоящий прокурор, а в суді — суд, який розглядає справу, відповідно до правил, передбачених частинами 1 і 2 статті 57 цього Кодексу. Якщо справа розглядається суддею одноособово, він одноособово вирішує питання про відвід прокурора.

( Стаття 58 із змінами, внесеними згідно із Законами N 2464-ХІІ ( 2464-12 ) від 17.06.92, N 2857-ХІІ ( 2857-12 ) від 15.12.92, N 2533-ІІІ ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

( Статтю 59 виключено на підставі Закону N 2533-ІІІ ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 60. Відвід слідчого і особи, яка провадить дізнання**

Слідчий і особа, яка провадить дізнання, підлягають відводу:

1) коли вони є потерпілими, свідками, цивільними позивачами, цивільними відповідачами або родичами кого-небудь з них, а також родичами обвинуваченого;

2) коли вони брали участь у справі як експерти, спеціалісти, перекладачі, захисники або представники інтересів потерпілого, цивільного позивача або цивільного відповідача;

3) коли вони або їх родичі заінтересовані в результатах справи;

4) при наявності інших обставин, які викликають сумнів у їх об'єктивності.

При наявності зазначених підстав слідчий і особа, яка провадить дізнання, повинні заявити самовідвід, не чекаючи заяви про відвід. За цими підставами відвід слідчому і особі, яка провадить дізнання, може бути заявлений обвинуваченим, потерпілим і його представником, цивільним позивачем, цивільним відповідачем або їх представниками, а слідчому — і захисником.

Заява про відвід або самовідвід слідчого і особи, яка провадить дізнання, подається прокуророві, який розглядає і вирішує її протягом двадцяти чотирьох годин.

( Стаття 60 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-Х ( 6834-10 ) від 16.04.84 )

### **Стаття 61. Обставини, що виключають участь у справі захисника**

Захисником не може бути особа:

1) яка брала участь у даній справі як дізнавач, слідчий, прокурор, суддя, секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, перекладач, понятий, представник потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача;

2) яка відповідно до цього Кодексу є свідком і в зв'язку з цим допитувалась або підлягає допиту;

3) яка є родичем особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора, будь-кого із складу суду, потерпілого, цивільного позивача;

4) щодо якої порушено кримінальну справу;

5) визнана недієздатною чи обмежено дієздатною.

Особа не може брати участь у справі як захисник також у випадках:

1) коли вона у даній справі надає або раніше надавала юридичну допомогу особі, інтереси якої суперечать інтересам особи, яка звернулася з проханням про надання юридичної допомоги;

2) у разі зупинення дії свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю або права на надання правової допомоги чи його анулювання у порядку, встановленому законодавчими актами України.

Одна і та ж особа не може бути захисником двох і більше підозрюваних, обвинувачених чи підсудних, якщо інтереси захисту одного з них суперечать інтересам захисту іншого.

Не може бути захисником особа, яка, зловживаючи своїми правами, перешкоджає встановленню істини в справі, затягує розслідування чи судовий розгляд справи, а також особа, яка порушує порядок у судовому засіданні чи не виконує розпоряджень головуєчого під час судового розгляду справи.

( Стаття 61 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законом N 3780-XII ( 3780-12 ) від 23.12.93, в редакції Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 61-1. Усунення захисника від участі у справі**

Захисник може бути усунутий від участі у справі лише з підстав, передбачених статтею 61 цього Кодексу.

Встановивши обставини, які відповідно до пунктів 1, 3, 4, 5 частини першої, частин другої і третьої статті 61 цього Кодексу виключають участь захисника у справі, особа, яка провадить дізнання, слідчий виносять мотивовану постанову про усунення захисника від участі в справі та повідомляють про це захисникові і підозрюваному, обвинуваченому, підсудному.

На стадії дізнання та досудового слідства питання про усунення захисника від участі у справі з підстав, передбачених пунктом 2 частини першої або частиною четвертою статті 61 цього Кодексу, за поданням особи, яка провадить дізнання, слідчого вирішує суддя за місцем провадження розслідування. Суддя розглядає подання про усунення захисника від участі у справі, вивчає матеріали, якими обґрунтовується подання, вислуховує прокурора і захисника, при необхідності опитує підозрюваного, обвинуваченого, особу, у провадженні якої знаходиться справа, після чого виносить мотивовану постанову про усунення захисника від участі у справі чи про відмову в цьому. Постанова судді про усунення захисника оскарженню не підлягає.

Під час судового розгляду питання про усунення захисника від участі у справі з підстав, передбачених статтею 61 цього Кодексу, вирішує суд.

За наявності підстав особа, яка провадить дізнання, слідчий чи суд про усунення захисника від участі в справі повідомляють відповідному органу, адвокатському об'єднанню для вирішення питання про відповідальність адвоката.

( Кодекс доповнено статтею 61-1 згідно із Законом N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

## **Стаття 62. Відвід перекладача, експерта, спеціаліста і секретаря судового засідання**

Правила, зазначені в статті 54 цього Кодексу, стосуються перекладача, експерта, спеціаліста і секретаря судового засідання з тим обмеженням, що їх попередня участь у цій справі як перекладача, експерта, спеціаліста і секретаря судового засідання не може бути підставою для відводу.

Відвід, заявлений перекладачеві, експертові і спеціалістові під час провадження дізнання чи досудового слідства, вирішується особою, яка провадить дізнання, слідчим або прокурором. Відвід, заявлений під час судового розгляду секретареві судового засідання, перекладачеві, експертові і спеціалістові, вирішується судом або суддею, який одноособово розглядає справу.

( Стаття 62 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 117-VIII ( 117-08 ) від 30.08.71, Законом N 2464-XII ( 2464-12 ) від 17.06.92 )

## **Стаття 63. Обставини, що виключають участь у справі представника потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача**

Представником потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача не може бути особа, яка брала участь у цій справі як слідчий або особа, що провадила дізнання, прокурор, громадський обвинувач, суддя, секретар судового засідання, експерт, спеціаліст, захисник, особа, яка допитувалась або підлягає допиту як свідок, а також особа, що є родичем кого-небудь із складу суду або обвинувача.

Адвокат не може брати участі у справі як представник потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача також і за обставин, зазначених у статті 61 цього Кодексу.

При наявності цих обставин особа повинна відмовитися від виконання обов'язків представника потерпілого, цивільного позивача або цивільного відповідача в даній справі. На цих же підставах вона може бути усунута від участі в справі слідчим, прокурором або судом.

( Стаття 63 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, із Законом N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

## **Г л а в а 5**

### **ДОКАЗИ**

## **Стаття 64. Обставини, що підлягають доказуванню в кримінальній справі**

При провадженні досудового слідства, дізнання і розгляді кримінальної справи в суді підлягають доказуванню:

- 1) подія злочину (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення злочину);
- 2) винність обвинуваченого у вчиненні злочину і мотиви злочину;
- 3) обставини, що впливають на ступінь тяжкості злочину, а також обставини, що характеризують особу обвинуваченого, пом'якшують та обтяжують покарання;
- 4) характер і розмір шкоди, завданої злочином, а також розмір витрат закладу охорони здоров'я на стаціонарне лікування потерпілого від злочинного діяння.

( Стаття 64 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 117-VIII ( 117-08 ) від 30.08.71, Законами N 3132-XII ( 3132-12 ) від 22.04.93, N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

### **Стаття 65. Докази**

Доказами в кримінальній справі є всякі фактичні дані, на підставі яких у визначеному законом порядку орган дізнання, слідчий і суд встановлюють наявність або відсутність суспільно небезпечного діяння, винність особи, яка вчинила це діяння, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи.

Ці дані встановлюються: показаннями свідка, показаннями потерпілого, показаннями підозрюваного, показаннями обвинуваченого, висновком експерта, речовими доказами, протоколами слідчих і судових дій, протоколами з відповідними додатками, складеними уповноваженими органами за результатами оперативно-розшукових заходів, та іншими документами.

( Стаття 65 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, із Законом N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 66. Збирання і подання доказів**

Особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор і суд в справах, які перебувають в їх провадженні, вправі викликати в порядку, встановленому цим Кодексом, будь-яких осіб як свідків і як потерпілих для допиту або як експертів для дачі висновків; вимагати від підприємств, установ, організацій, посадових осіб і громадян пред'явлення предметів і документів, які можуть встановити необхідні в справі фактичні дані; вимагати проведення ревізій, вимагати від банків інформацію, яка містить банківську таємницю, щодо юридичних та фізичних осіб у порядку та обсязі, встановлених Законом України "Про банки і банківську діяльність" ( 2121-14 ). Виконання цих вимог є обов'язковим для всіх громадян, підприємств, установ і організацій.

Докази можуть бути подані підозрюваним, обвинуваченим, його захисником, обвинувачем, потерпілим, цивільним позивачем, цивільним відповідачем і їх представниками, а також будь-якими громадянами, підприємствами, установами і організаціями.

У передбачених законом випадках особа, яка провадить дізнання, слідчий, прокурор і суд в справах, які перебувають в їх провадженні, вправі доручити підрозділам, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, провести оперативно-розшукові заходи чи використати засоби для отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальній справі.

( Стаття 66 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, із Законами N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001, N 2922-III ( 2922-14 ) від 10.01.2002 )

### **Стаття 67. Оцінка доказів**

Суд, прокурор, слідчий і особа, яка провадить дізнання, оцінюють докази за своїм внутрішнім переконанням, що ґрунтується на всебічному, повному і об'єктивному розгляді всіх обставин справи в їх сукупності, керуючись законом.

Ніякі докази для суду, прокурора, слідчого і особи, яка провадить дізнання, не мають наперед встановленої сили.

( Стаття 67 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2857-ХІІ  
( 2857-12 ) від 15.12.92 )

### **Стаття 68. Показання свідків**

Як свідок може бути викликана кожна особа, про яку є дані, що їй відомі обставини, які відносяться до справи.

Свідок може бути допитаний про обставини, які підлягають встановленню по даній справі, в тому числі про факти, що характеризують особу обвинуваченого або підозрюваного, та його взаємовідносини з ними.

Не можуть бути доказами дані, повідомлені свідком, джерело яких невідоме. Якщо показання свідка базуються на повідомленнях інших осіб, то ці особи повинні бути також допитані.

( Стаття 68 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-Х  
( 6834-10 ) від 16.04.84 )

### **Стаття 69. Особи, які не підлягають допиту як свідки і особи, які мають право відмовитися давати показання як свідки**

Не можуть бути допитані як свідки:

1) адвокати та інші фахівці у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, нотаріуси, лікарі, психологи, священнослужителі - з приводу того, що їм довірено або стало відомо при здійсненні професійної діяльності, якщо вони не звільнені від обов'язку зберігати професійну таємницю особою, що довірила їм ці відомості;

2) захисник підозрюваного, обвинуваченого, підсудного, представник потерпілого, позивача, відповідача - про обставини, які стали їм відомі при наданні юридичної допомоги підзахисним або довірителям;

3) особи, які згідно з висновком судово-психіатричної чи судово-медичної експертизи через свої фізичні або психічні вади не можуть правильно сприймати факти, що мають доказове значення, і давати показання про них;

4) свідок, який відповідно до статті 52-3 цього Кодексу дає показання під псевдонімом, - щодо дійсних даних про його особу;

5) особа, яка має відомості про дійсні дані про свідка, який відповідно до статті 52-3 цього Кодексу дає показання під псевдонімом - щодо цих даних.

Відмовитися давати показання як свідки мають право:

1) члени сім'ї, близькі родичі, усиновлені, усиновителі підозрюваного, обвинуваченого, підсудного;

2) особа, яка своїми показаннями викривала б себе, членів сім'ї, близьких родичів, усиновленого, усиновителя у вчиненні злочину.

Не можуть без їх згоди бути допитані як свідки особи, які мають право дипломатичної недоторканності, а також працівники дипломатичних представництв - без згоди дипломатичного представника.

Дізнавач, слідчий, прокурор і суд перед допитом осіб, зазначених у частинах 1 і 2 цієї статті, зобов'язані роз'яснити їм право відмовитись давати показання, про що зазначається в протоколі допиту чи в протоколі судового засідання.

( Стаття 69 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-Х  
( 6834-10 ) від 16.04.84, Законом N 3780-ХІІ ( 3780-12 ) від  
23.12.93, в редакції Закону N 2533-ІІІ ( 2533-14 ) від  
21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

## **Стаття 69-1. Права свідка**

Свідок має право:

- 1) давати показання рідною мовою або іншою мовою, якою він вільно володіє, і користуватися допомогою перекладача;
- 2) заявляти відвід перекладачу;
- 3) знати у зв'язку з чим і у якій справі він допитується;
- 4) власноручно викладати свої показання в протоколі допиту;
- 5) користуватися нотатками і документами при дачі показань у тих випадках, коли показання стосуються будь-яких розрахунків та інших даних, які йому важко тримати в пам'яті;
- 6) відмовитися давати показання щодо себе, членів сім'ї та близьких родичів;
- 7) знайомитися з протоколом допиту і клопотати про внесення до нього змін, доповнень і зауважень, власноручно робити такі доповнення і зауваження;
- 8) подавати скарги прокурору на дії дізнавача і слідчого;
- 9) одержувати відшкодування витрат, пов'язаних з викликом для дачі показань.

У разі наявності відповідних підстав свідок має право на забезпечення безпеки шляхом застосування заходів, передбачених законом і в порядку, передбаченому статтями 52-1 - 52-5 цього Кодексу.

( Кодекс доповнено статтею 69-1 згідно із Законом N 1381-XIV  
( 1381-14 ) від 13.01.2000 )

## **Стаття 70. Обов'язки свідка**

Особа, викликана органом дізнання, слідчим, прокурором або судом як свідок, зобов'язана з'явитися в зазначені місце і час і дати правдиві показання про відомі їй обставини в справі.

Якщо свідок не з'явиться без поважних причин, орган дізнання, слідчий, прокурор або суд мають право застосувати привід через органи внутрішніх справ в порядку, передбаченому статтями 135 і 136 цього Кодексу.

У випадку, передбаченому в частині 2 цієї статті, суд вправі також накласти на свідка грошове стягнення до половини мінімального розміру заробітної плати. Питання про грошове стягнення вирішується судом у судовому засіданні при розгляді справи, по якій свідок викликався. Воно може бути вирішено в іншому судовому засіданні з викликом цього свідка. Його неявка без поважних причин не перешкоджає розглядові питання про накладення грошового стягнення.

( Стаття 70 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 6834-X  
( 6834-10 ) від 16.04.84, N 8627-X ( 8627-10 ) від 20.03.85,  
Законом N 2857-12 від 15.12.92 )

## **Стаття 71. Відповідальність свідка**

За дачу завідомо неправдивих показань свідок несе кримінальну відповідальність за статтею 384 Кримінального кодексу України. За злісне ухилення від явки до суду, до органів досудового слідства або дізнання свідок несе відповідальність відповідно за частиною 1 статті 185-3 або статтею 185-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення ( 80731-10 ), а за відмову дати показання про відомі обставини в справі — за статтею 385 Кримінального кодексу України.

( Стаття 71 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 6834-X  
( 6834-10 ) від 16.04.84, N 9166-XI ( 9166-11 ) від 04.05.90,  
Законом N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )



## **Стаття 72. Показання потерпілого**

Потерпілий зобов'язаний з'явитися за викликом особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора і суду.

Потерпілий може бути допитаний про обставини, які підлягають встановленню по даній справі, в тому числі про факти, що характеризують особу обвинуваченого або підозрюваного, та його взаємовідносини з ними. Не можуть бути доказами повідомлені потерпілим дані, джерело яких невідоме.

Якщо потерпілий не з'явиться без поважних причин, орган дізнання, слідчий, прокурор або суд мають право застосувати привід у порядку, передбаченому статтями 135 і 136 цього Кодексу.

За злісне ухилення від явки до суду, до органів досудового слідства або дізнання потерпілий несе відповідальність відповідно за частиною 1 статті 185-3 або статтею 185-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а за дачу завідомо неправдивих показань — за статтею 384 Кримінального кодексу України.

( Стаття 72 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, N 9166-XI ( 9166-11 ) від 04.05.90, Законом N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

## **Стаття 73. Показання підозрюваного**

Підозрюваний вправі давати показання з приводу обставин, що стали підставою для його затримання або застосування запобіжного заходу, а також з приводу всіх інших відомих йому обставин по справі.

Показання підозрюваного підлягають перевірці. Визнання підозрюваним своєї вини може бути покладено в основу обвинувачення лише при підтвердженні цього визнання сукупністю доказів, що є в справі.

( Стаття 73 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84 )

## **Стаття 74. Показання обвинуваченого**

Обвинувачений вправі давати показання по пред'явленому йому обвинуваченню, а також з приводу всіх інших відомих йому обставин у справі і доказів, що є в справі.

Показання обвинуваченого, в тому числі й такі, в яких він визнає себе винним, підлягають перевірці. Визнання обвинуваченим своєї вини може бути покладено в основу обвинувачення лише при підтвердженні цього визнання сукупністю доказів, що є в справі.

( Стаття 74 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 117-VIII ( 117-08 ) від 30.08.71 )

## **Стаття 75. Висновок експерта**

Експертиза призначається у випадках, коли для вирішення певних питань при провадженні в справі потрібні наукові, технічні або інші спеціальні знання.

Як експерт може бути викликана будь-яка особа, що має необхідні знання для дачі висновку з досліджуваних питань.

Питання, які ставляться експертові, і його висновок по них не можуть виходити за межі спеціальних знань експерта.

Експерт дає висновок від свого імені і несе за нього особисту відповідальність. У разі необхідності в справі може бути призначено декількох експертів, які дають загальний

висновок. Коли експерти не дійшли згоди, то кожний з них складає свій висновок окремо.

Висновок експерта для особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора і суду не є обов'язковим, але незгода з ним повинна бути мотивована у відповідних постанові, ухвалі, вирокі.

Якщо експертиза буде визнана неповною або не досить ясною, може бути призначена додаткова експертиза, яка доручається тому самому або іншому експертові.

Коли висновок експерта буде визнано необґрунтованим чи таким, що суперечить іншим матеріалам справи або інакше викликає сумніви в його правильності, може бути призначена повторна експертиза, яка доручається іншому експертові або іншим експертам.

Не можуть бути експертами особи, які перебувають у службовій або іншій залежності від обвинуваченого, потерпілого або які раніше були ревізорами в справі.

### **Стаття 76. Обов'язкове призначення експертизи**

Експертиза призначається обов'язково:

- 1) для встановлення причин смерті;
- 2) для встановлення тяжкості і характеру тілесних ушкоджень;
- 3) для визначення психічного стану підозрюваного або обвинуваченого при наявності в справі даних, які викликають сумнів щодо його осудності;
- 4) для встановлення статевої зрілості потерпілої в справах про злочини, передбачені статтею 155 Кримінального кодексу України;
- 5) для встановлення віку підозрюваного або обвинуваченого, якщо це має значення для вирішення питання про його кримінальну відповідальність і якщо про це немає відповідних документів і неможливо їх одержати.

( Стаття 76 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР від 27.06.61, Законом N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

### **Стаття 77. Обов'язки і права експерта**

Особа, яка призначена експертом, зобов'язана з'явитися за викликом і дати правильний висновок на поставлені запитання.

За злісне ухилення від явки до суду, до органів досудового слідства або дізнання експерт несе відповідальність відповідно за частиною 2 статті 185-3 або статтею 185-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення, а за дачу завідомо неправдивого висновку або за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків — відповідно за статтями 384 чи 385 Кримінального кодексу України.

Експерт має право: ознайомлюватися з матеріалами справи, які стосуються експертизи; порушувати клопотання про представлення нових матеріалів, необхідних для дачі висновку; з дозволу особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора або суду бути присутнім при провадженні допитів та інших слідчих дій і задавати особам, що допитуються, запитання, які стосуються експертизи, а за наявності відповідних підстав - на забезпечення безпеки.

Якщо питання, поставлене перед експертом, виходить за межі його компетенції або якщо надані йому матеріали недостатні для дачі висновку, експерт у письмовій формі повідомляє орган, що призначив експертизу, про неможливість дати висновок.

( Стаття 77 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 9166-XI ( 9166-11 ) від 04.05.90, Законами N 1381-XIV ( 1381-14 ) від 13.01.2000, N 2670-III ( 2670-14 ) від 12.07.2001 )

## **Стаття 78. Речові докази**

Речовими доказами є предмети, які були знаряддям вчинення злочину, зберегли на собі сліди злочину або були об'єктом злочинних дій, гроші, цінності та інші речі, нажиті злочинним шляхом, і всі інші предмети, які можуть бути засобами для розкриття злочину і виявлення винних або для спростування обвинувачення чи пом'якшення відповідальності.

( Стаття 78 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84 )

## **Стаття 79. Зберігання речових доказів**

Речові докази повинні бути уважно оглянуті, по можливості сфотографовані, докладно описані в протоколі огляду і приєднані до справи постановою особи, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора або ухвалою суду. Речові докази зберігаються при справі, за винятком громіздких предметів, які зберігаються в органах дізнання, досудового слідства і в суді або передаються для зберігання відповідному підприємству, установі чи організації.

При передачі справи від одного органу дізнання чи досудового слідства до іншого, направленні справи прокуророві чи до суду, а так само при передачі справи з одного суду до іншого речові докази передаються разом із справою.

В окремих випадках речові докази можуть бути до вирішення справи в суді повернуті їх володільцям, якщо це можливо без шкоди для успішного провадження в справі.

( Стаття 79 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84 )

## **Стаття 80. Строки зберігання речових доказів**

Речові докази зберігаються до набрання вироком законної сили або до закінчення строку оскарження постанови чи ухвали про закриття справи.

Документи - речові докази повинні зберігатися весь час при справі. Копії цих документів надаються власнику, а також іншим особам, які за законодавством мають право користуватися цими документами, за їх клопотанням і в порядку, встановленому статтею 186 цього Кодексу.

У тих випадках, коли виникає спір про право власності на предмети, які є речовими доказами, вони зберігаються поки набере законної сили рішення суду, винесене по даному спору в порядку цивільного судочинства.

Речові докази, які можуть швидко зіпсуватися і які не можуть бути повернуті володільцеві, негайно здаються відповідним державним або кооперативним організаціям для реалізації. Коли потім виникне необхідність у поверненні речових доказів, то організації, які їх одержали, повертають взамін такі самі речі або сплачують їх вартість по державних цінах, що існують в момент повернення.

{ Стаття 80 із змінами, внесеними згідно із Законом N 807-VI ( 807-17 ) від 25.12.2008 }

## **Стаття 81. Вирішення питання про речові докази**

Питання про речові докази вирішується вироком, ухвалою чи постановою суду або постановою органу дізнання, слідчого, прокурора про закриття справи, при цьому:

- 1) знаряддя злочину, що належать обвинуваченому, конфіскуються;
- 2) речі, вилучені з обігу, передаються відповідним установам або знищуються;

3) речі, які не мають ніякої цінності і не можуть бути використані, знищуються, а у випадках, коли заінтересовані особи просять про це, можуть бути передані їм;

4) гроші, цінності та інші речі, нажиті злочинним шляхом, передаються в доход держави;

5) гроші, цінності та інші речі, які були об'єктом злочинних дій, повертаються їх законним володільцям, а якщо їх не встановлено, то ці гроші, цінності та речі переходять у власність держави.

Спір про належність речей, що підлягають поверненню, вирішується в порядку цивільного судочинства.

### **Стаття 82. Протоколи слідчих і судових дій та інші носії інформації щодо цих дій**

Протоколи слідчих і судових дій, складені і оформлені в порядку, передбаченому цим Кодексом, носії інформації, на яких з допомогою технічних засобів зафіксовані процесуальні дії, є джерелом доказів, оскільки в них підтверджуються обставини і факти, що мають значення для вирішення справи.

( Стаття 82 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 83. Документи**

Документи є джерелом доказів, якщо в них викладені або засвідчені обставини, які мають значення для справи.

Документами є предмети, на яких за допомогою письмових знаків, звуку, зображення тощо зафіксована певна інформація.

До документів можуть належати матеріали фотозйомки, звукозапису, відеозапису та інші носії інформації (у тому числі електронні), які містять відомості про обставини, встановлені в ході кримінального судочинства органом дізнання, слідчим, прокурором чи судом у порядку, встановленому цим Кодексом.

Документи мають бути досліджені та приєднані до справи постановою особи, яка проводить дізнання, слідчим, прокурором, ухвалою суду і зберігатися весь час при справі.

За клопотанням власника, а також інших осіб, які за законодавством мають право користуватися цими документами, вилучені та приєднані до кримінальної справи документи або їх копії можуть бути надані їм у порядку, встановленому цим Кодексом.

У тих випадках, коли документи мають ознаки, зазначені в статті 78 цього Кодексу, вони є речовими доказами.

{ Стаття 83 в редакції Закону N 807-VI ( 807-17 ) від 25.12.2008 }

## **Г л а в а 6**

### **ПРОТОКОЛИ**

#### **Стаття 84. Обов'язковість ведення протоколу**

При провадженні слідчих дій під час досудового слідства і дізнання, в судових засіданнях суду першої інстанції та апеляційного суду ведуться протоколи.

( Стаття 84 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 8627-X ( 8627-10 ) від 20.03.85, в редакції Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

## **Стаття 85. Протокол слідчої дії**

В протоколі про кожну слідчу дію повинні бути зазначені: місце і дата його складання; посади і прізвища осіб, що проводять дію; прізвища осіб, які брали участь у проведенні слідчої дії, адреси цих осіб; роз'яснення їх прав і обов'язків; зміст проведеної слідчої дії, час її початку і закінчення; всі істотні для справи обставини, виявлені при виконанні даної слідчої дії. З метою нерозголошення даних про особу, щодо якої застосовані заходи безпеки, у протоколах слідчих дій, передбачених статтями 95, 96, 107, 145, 170, 171, 173 та 176 цього Кодексу, обмежуються відомості про цю особу в порядку, передбаченому статтею 52-3 цього Кодексу.

Протокол зачитується всім особам, що брали участь у проведенні слідчої дії, при цьому їм роз'яснюється їх право робити зауваження. Зазначені особи можуть ознайомитися з протоколом особисто.

Вставки і поправки повинні бути застережені в протоколі перед підписами.

Протокол підписують: особа, яка провадила слідчу дію, допитана особа, а також перекладач, поняті, якщо вони були присутні, та інші особи, які були присутні або брали участь у проведенні цієї дії. Якщо хто-небудь з цих осіб через фізичні вади або з інших причин не може особисто підписати протокол, то для підписання протоколу запрошується стороння особа. До протоколу можуть бути додані фотознімки, матеріали звукозапису, кінозйомок, відеозапису, плани, схеми, зліпки та інші матеріали, які пояснюють його зміст.

Коли особа, що брала участь в проведенні слідчої дії, відмовиться підписати протокол, то це зазначається в протоколі і стверджується підписом особи, яка провадила слідчу дію.

( Стаття 85 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР від 18.01.66, N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законом N 1381-XIV ( 1381-14 ) від 13.01.2000 )

### **Стаття 85-1. Застосування звукозапису при провадженні досудового слідства**

Звукозапис може застосовуватися при допиті підозрюваного, обвинуваченого, свідка і потерпілого, очній ставці, пред'явленні для впізнання, відтворенні обстановки і обставин події та при проведенні інших слідчих дій під час досудового розслідування.

При проведенні слідчих дій з застосуванням звукозапису про це повідомляються всі учасники слідчої дії до її початку. Фонограма повинна містити відомості, зазначені у частині 1 статті 85 цього Кодексу, та відбивати весь хід слідчої дії. Повторення спеціально для звукозапису будь-якої частини слідчої дії в ході її проведення не дозволяється.

Перед закінченням слідчої дії звукозапис повністю відтворюється учасникам цієї дії. Висловлені ними зауваження і доповнення до звукозапису заносяться на фонограму. Протокол слідчої дії, проведеної з застосуванням звукозапису, складається з додержанням правил цього Кодексу. В протоколі повинно бути також зазначено про застосування звукозапису і повідомлення про це учасників слідчої дії, про технічні засоби та умови звукозапису, про відтворення звукозапису учасникам слідчої дії та їх заяви з приводу застосування звукозапису. В разі відтворення звукозапису показань при проведенні іншої слідчої дії про це зазначається у протоколі відповідної слідчої дії. При проведенні очної ставки відтворення звукозапису попередніх показань учасників очної ставки допускається лише після дачі ними показань на очній ставці та занесення їх до протоколу.

При пред'явленні учасникам процесу матеріалів справи у зв'язку з закінченням досудового розслідування звукозапис відтворюється обвинуваченому і його захиснику, а в разі клопотання - і іншим учасникам процесу. Фонограма в опечатаному вигляді зберігається при справі.

( Кодекс доповнено статтею 85-1 згідно з Указом ПВР N 117-VIII ( 117-08 ) від 30.08.71, в редакції Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 85-2. Застосування кінозйомки, відеозапису при проведенні слідчої дії**

Кінозйомка, відеозапис можуть застосовуватися при проведенні огляду, обшуку, відтворенні обстановки і обставин події та при проведенні інших слідчих дій.

Учасники слідчої дії повідомляються про застосування кінозйомки, відеозапису до початку цієї дії. Після зйомки, запису та виготовлення кінострічки, відеострічки вони демонструються всім учасникам слідчої дії, про що складається окремий протокол. Процесуальне оформлення застосування кінозйомки, відеозапису і демонстрування кінострічки, відеострічки при проведенні іншої слідчої дії, пред'явленні матеріалів справи в зв'язку з закінченням досудового розслідування, а також під час судового розгляду провадиться відповідно до правил, передбачених статтею 85-1 цього Кодексу.

( Кодекс доповнено статтею 85-2 згідно з Указом ПВР N 117-VIII ( 117-08 ) від 30.08.71, із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84 )

( Статтю 86 виключено на підставі Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

### **Стаття 87. Протокол судового засідання**

Основним засобом фіксації перебігу судового розгляду справи є протокол судового засідання. У ході кожного судового засідання суду першої інстанції, а також при кожній окремій процесуальній дії, вчиненій поза постійним місцем засідання суду першої інстанції, складається протокол. У суді апеляційної інстанції протокол судового засідання ведеться у випадках, передбачених цим Кодексом.

У протоколі судового засідання відображаються всі істотні моменти розгляду справи в тій послідовності, в якій вони мали місце в судовому засіданні чи при вчиненні окремої процесуальної дії.

У протоколі зазначаються:

- 1) рік, місяць, число і місце судового засідання;
- 2) час початку судового засідання або проведення окремої процесуальної дії;
- 3) назва суду, який розглядає справу, прізвище та ініціали судді (суддів), секретаря судового засідання;
- 4) справа, що розглядається, повна і точна назва учасників процесу;
- 5) відомості про явку учасників процесу або їх неявку, причини відсутності та про вручення їм судових повісток;
- 6) дані про особу підсудного;
- 7) дані про час одержання підсудним копії обвинувального висновку;
- 8) дані про роз'яснення підсудному та іншим учасникам процесу їх прав та обов'язків;
- 9) ухвали та постанови суду, прийняті без виходу до нарадчої кімнати;
- 10) всі розпорядження головуєчого і дії суду, в тому порядку, в якому вони відбувались;

- 11) всі клопотання і заяви учасників процесу;
- 12) докладний зміст записаних у першій особі показань підсудного, потерпілого, свідків, пояснень спеціалістів, відповідей експерта на усні запитання;
- 13) послідовність і короткий зміст судових дебатів;
- 14) короткий зміст останнього слова підсудного;
- 15) відомості про проголошення вироку та роз'яснення порядку і строку його оскарження, роз'яснення права та строку на ознайомлення з протоколом судового засідання, подачу на нього зауважень;
- 16) час закінчення судового засідання у справі.

На вимогу хоча б одного учасника судового розгляду справи або за ініціативою суду у суді першої чи апеляційної інстанції здійснюється повне фіксування судового процесу з допомогою звукозаписувального технічного засобу.

( Стаття 87 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законом N 1483-III ( 1483-14 ) від 22.02.2000; в редакції Законів N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001, N 2875-IV ( 2875-15 ) від 08.09.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом N 3150-IV ( 3150-15 ) від 30.11.2005 )

### **Стаття 87-1. Порядок складання і оформлення протоколів та технічного запису**

Протокол судового засідання повинен бути виготовлений не пізніше семи діб з дня закінчення судового розгляду справи. Протокол судового засідання підписують головуючий і секретар судового засідання.

У разі необхідності строк для виготовлення та підписання протоколу судового засідання може бути продовжено головуючим, але не більше ніж на чотирнадцять діб після закінчення судового засідання.

Про виготовлення і підписання протоколу судового засідання повідомляються учасники судового розгляду.

У разі повного фіксування судового процесу з допомогою звукозаписувального технічного засобу у протоколі судового засідання зазначається технічна характеристика цього засобу та носія інформації.

Носій інформації, на якому зафіксовано судовий процес, зберігається при справі.

( Кодекс доповнено статтею 87-1 згідно із Законом N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001; в редакції Закону N 2875-IV ( 2875-15 ) від 08.09.2005 )

### **Стаття 88. Зауваження на протокол судового засідання**

Сторони мають право знайомитися з протоколом судового засідання і протягом трьох діб після повідомлення про виготовлення протоколу або після закінчення строку на його виготовлення подавати свої письмові зауваження з приводу допущеної неправильності або неповноти протоколу.

( Стаття 88 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 117-VIII ( 117-08 ) від 30.08.71, N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законом N 2464-XII ( 2464-12 ) від 17.06.92; в редакції Законів N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001, N 2875-IV ( 2875-15 ) від 08.09.2005 )

## **Стаття 88-1. Розгляд зауважень на протокол судового засідання**

Зауваження на протокол розглядаються:

якщо справа розглядалася суддею одноособово - головуючим;

якщо справа розглядалася колегіально - цим складом суду чи більшістю цього складу.

Суд розглядає зауваження на протокол судового засідання і в разі згоди із зауваженнями посвідчує їх правильність.

У разі незгоди головуючого з поданими зауваженнями вони розглядаються в судовому засіданні з повідомленням сторін про час і місце його проведення. Їх неявка в судове засідання не перешкоджає розгляду зауважень. При розгляді зауважень може відтворюватися технічний запис процесу. Розглянувши зауваження, головуючий - постановою, а колегія суддів - ухвалою за наявності до того підстав посвідчує правильність зауважень або відхиляє їх.

У разі пропуску строку подання зауважень і відсутності підстав для його поновлення суд залишає їх без розгляду і приєднує до матеріалів справи.

Зауваження повинні бути розглянуті не пізніше п'яти днів з дня їх надходження до суду.

( Главу 6 доповнено статтею 88-1 згідно із Законом N 2875-IV ( 2875-15 ) від 08.09.2005 )

## **Стаття 88-2. Відтворення технічного запису судового засідання**

Повне або часткове відтворення технічного запису судового процесу здійснюється за рішенням суду в судовому засіданні при розгляді справи судом у першій інстанції, в апеляційному чи касаційному порядку, а також при розгляді зауважень на протокол судового засідання.

Питання про видачу копії технічного запису стороні, про його відтворення поза судовим засіданням вирішуються головуючим у кожному випадку залежно від обставин.

( Главу 6 доповнено статтею 88-2 згідно із Законом N 2875-IV ( 2875-15 ) від 08.09.2005; із змінами, внесеними згідно із Законом N 3150-IV ( 3150-15 ) від 30.11.2005 )

## **Г л а в а 7**

### **СТРОКИ І СУДОВІ ВИТРАТИ**

#### **Стаття 89. Обчислення строків**

Строки, встановлені цим Кодексом, обчислюються годинами, добами (днями) і місяцями. При обчисленні строків не беруться до уваги той день і та година, від яких починається строк.

При обчисленні строку добами строк закінчується о 24 годині останньої доби. Якщо відповідну дію належить провести в суді або в органах дізнання і досудового слідства, то строк закінчується у встановлений час закінчення робочого дня в цих установах.

При обчисленні строків місяцями строк закінчується у відповідне число останнього місяця.

Якщо закінчення строку припадає на неробочий день, то останнім днем строку вважається наступний робочий день. Якщо закінчення строку, який обчислюється місяцями, припадає на той місяць, який не має відповідного числа, то строк закінчується в останній день цього місяця.



Строк не вважається пропущеним, коли скаргу або інший документ здано до закінчення строку на пошту, а для осіб, що тримаються під вартою, — коли скаргу або інший документ здано адміністрації місця попереднього ув'язнення.

( Стаття 89 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X  
( 6834-10 ) від 16.04.84 )

### **Стаття 90. Поновлення строку**

Пропущений з поважних причин строк повинен бути поновлений за клопотанням заінтересованої особи постановою органу дізнання, слідчого, прокурора, ухвалою суду або постановою судді.

Подача клопотання про поновлення пропущеного строку зупиняє виконання рішення, оскарженого з пропуском строку, до вирішення питання про поновлення строку.

( Стаття 90 із змінами, внесеними згідно із Законом N 2464-XII  
( 2464-12 ) від 17.06.92 )

### **Стаття 91. Судові витрати**

Судові витрати складаються:

1) із сум, що видані і мають бути видані свідкам, потерпілим, експертам, спеціалістам, перекладачам і понятим;

2) із сум, витрачених на зберігання, пересилання і дослідження речових доказів;

3) з інших витрат, що їх зробили органи дізнання, досудового слідства і суд при провадженні у даній справі.

( Стаття 91 із змінами, внесеними згідно з Указом ПВР N 6834-X  
( 6834-10 ) від 16.04.84 )

### **Стаття 92. Відшкодування витрат свідкам, потерпілим, законним представникам потерпілих, експертам, спеціалістам, перекладачам і понятим**

Свідки, потерпілі, законні представники потерпілих, перекладачі, експерти, спеціалісти і поняті мають право на відшкодування їм витрат по явці за викликом в органи дізнання, досудового слідства, прокуратури і до суду.

За переліченими вище особами зберігається середній заробіток по місцю роботи за час, витрачений у зв'язку з явкою за викликом. Особам, які не є робітниками чи службовцями, виплачується винагорода за відрив їх від занять.

Експерти, спеціалісти і перекладачі, крім того, мають право на винагороду за виконання своїх обов'язків, якщо виконання дорученої їм роботи не входить в їх обов'язок по службі.

Зазначені виплати провадяться з коштів органів дізнання, досудового слідства і суду. Порядок виплати і розмір сум, що підлягають виплаті, визначаються відповідною інструкцією ( 710-96-п ).

( Стаття 92 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 117-VIII  
( 117-08 ) від 30.08.71, N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84,  
Законом N 360/95-ВР ( 360/95-ВР ) від 05.10.95 )

### **Стаття 93. Відшкодування судових витрат та оплата праці адвокатів**

Судові витрати покладаються на засуджених, крім сум, що видані і мають бути видані перекладачам, або приймаються на рахунок держави.

При визнанні підсудного винним суд постановляє стягти з нього судові витрати. В тому разі, якщо винними буде визнано декількох осіб, суд постановляє, в якому розмірі повинні бути стягнені витрати з кожного з них, ураховуючи при цьому ступінь вини та майновий стан засуджених.

Якщо підсудний буде визнаний винним, але звільнений від покарання, суд має право покласти на нього судові витрати. При закритті справи у зв'язку з примиренням потерпілого з обвинуваченим у справах про злочини, зазначені в частині 1 статті 27 цього Кодексу, суд може покласти судові витрати на одного з них або на обох.

Судові витрати в разі неспроможності особи, з якої вони мають бути стягнуті, а також судові витрати, пов'язані з виплатою сум перекладачеві, приймаються на рахунок держави. Оплата праці захисника у разі його участі в справі за призначенням провадиться за рахунок держави в порядку і розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України. Відшкодування державі витрат у цьому випадку за згодою засудженого або осіб, які несуть майнову відповідальність за його дії, може бути покладено на них.

( Стаття 93 із змінами, внесеними згідно з Указами ПВР N 1851-IX ( 1851-09 ) від 23.03.77, N 6834-X ( 6834-10 ) від 16.04.84, Законами N 2464-XII ( 2464-12 ) від 17.06.92, N 3780-XII ( 3780-12 ) від 23.12.93, N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

#### **Стаття 93-1. Відшкодування витрат на стаціонарне лікування особи, яка потерпіла від злочину**

Кошти, витрачені закладом охорони здоров'я на стаціонарне лікування особи, потерпілої від злочину, за винятком випадку завдання такої шкоди при перевищенні меж необхідної оборони або в стані сильного душевного хвилювання, що раптово виникло внаслідок протизаконного насильства чи тяжкої образи з боку потерпілого, тягуються судом при постановленні вироку за позовом закладу охорони здоров'я, органу Міністерства фінансів України або прокурора в порядку, передбаченому статтею 28 та частинами другою і третьою статті 93 цього Кодексу.

( Частину другу статті 93-1 виключено на підставі Закону N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )

У разі, коли при постановленні вироку рішення про відшкодування коштів, витрачених на стаціонарне лікування потерпілого, не було прийнято, стягнення їх провадиться в порядку цивільного судочинства за позовом осіб, зазначених у частині першій цієї статті.

У такому ж порядку відшкодовуються витрати на стаціонарне лікування особи, яка постраждала від злочинного діяння, в разі закриття кримінальної справи чи відмови у порушенні справи за обставин, передбачених пунктами 3, 4, 6 частини першої статті 6, статтями 7, 7-2, 8, 9 і 10 цього Кодексу.

( Кодекс доповнено статтею 93-1 згідно із Законом N 3132-XII ( 3132-12 ) від 22.04.93, із змінами, внесеними згідно із Законом N 2533-III ( 2533-14 ) від 21.06.2001 - набуває чинності з 29.06.2001 )